филателистички гласник

година III
септембар
2015

часопис за теорију и праксу филателије
e-mail: filatelisticki.glasnik@gmail.com
цена: 350 динара

12

САДРЖАЈ

Уводник 3

Нове књиге: „Французи и Срби у северној Африци (1916-1918)" 5

Преглед издања Поште „Србија" у периоду јун – август 2015. 7

СИНГАПУР 2015 - Светска филателистичка изложба 8

Српски ратни заробљеници и интернирци у логорима Централних сила 1916 – 1918 [1] - Заробљенички логори у Немачкој – Миодраг Вуковић 9

Преписка ратних заробљеника и интернираних лица из Србије, посредством Међународног комитета Црвеног крста [9] – *Војислав Беговић* 19

Британска војна пошта у Србији 1919. године [1] – *П. Ф. Портфлит и проф. др Милан Радовановић* 27

Пошта Црне Горе у Бордоу 1916 [1] – *др Херман Диц* 33

Вук Стефановић Караџић – портрети српског филолога у филателији окупиране Србије 1941-1944 [2] – *Ханс-Јозеф Грефен* 40

Поштанске марке и политика националне заступљености [7]-*доц. др Вида Зеи*... 44

Штампање редовних марака у Републици Српској [2] – *Зоран Р. Бошковић* 48

Позориште и филателија [2] 53

Има ли филателија будућност? 57

Српска културна баштина на Косову и Метохији 59

ФИЛАТЕЛИСТИЧКИ ГЛАСНИК

Часопис за теорију и праксу филателије

Ставови објављени у текстовима појединих аутора нису нужно и ставови редакције, тако да не сносимо одговорност за евентуалну штету насталу њиховим објављивањем.

Право коришћења: Чланци објављени у „Филателистичком гласнику" могу се даље објављивати искључиво уз сагласност аутора. Делови чланака могу се објављивати уз обавезно навођење потпуне референце и уз поштовање ауторских права аутора и издавача.

Излази четири пута годишње:
20. март, 20. јун, 20. септембар и **20. децембар**

Издавач и одговорни уредник: **Владимир Милић**

Сарадници: **Војислав Беговић, Херман Диц, Питер Портфлит, Милан Радовановић, Жером Бургиња, Ханс-Јозеф Грефен, Зоран Бошковић и Вида Зеи**

Лектор: **Јулка Симовић**

Дизајн и графичка обрада: **Владимир Милић**

e-mail: **filatelisticki.glasnik@gmail.com**

Штампарија: **Instant system, Црнотравска бб, Београд**

Тираж: **100**

На задњој корици:
1915. Добрун: српски војник на стражи

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд
656.835.91.(497.11)
ФИЛАТЕЛИСТИЧКИ гласник : часопис за теорију и праксу филателије / одговорни уредник Владимир Милић. – Год. 3, бр. 12 (септембар 2015)- . – Београд : Владимир Милић, 2013-. -21 cm
Тромесечно
ISSN 2334-7147 = Филателистички гласник (Београд. 2013)
COBISS.SR-ID 196133132

Journal Philately Theory and Practice

Articles in this issue of "Filatelisticki glasnik" do not necessarily reflect the opinion of the Editorial

Articles in this journal, unless otherwise stated, may be reproduced with authors permission only.

Published four times a year:
20th March, 20th June, 20th September and 20th December

Publisher and Editor: **Vladimir Milic**

Contributors: **Vojislav Begovic, Herman Dietz, Peter Poortvliet, Milan Radovanovic, Jerome Bourguigna, Hans-Josef Graefen, Zoran Boskovic, and Vida Zei**

Lecturer: **Julka Simovic**

Design: **Vladimir Milic**

e-mail: **filatelisticki.glasnik@gmail.com**

Printed by: **Instant system, Belgrade**

Circulation:**100**

Price: **4 EUR + postage**

Image on the back cover:
1915 Dobrun near Visegrad. Serbian soldier on guard

ISSN 2334-7147

УВОДНИК

На Светској изложби SINGAPORE 2015, српски излагачи су постигли најзапаженије резултате откако учествују на ФИП изложбама. Више о овоме читајте у новом броју „Гласника".

Високи домет у филателистичкој публицистици проф. др Милан Радовановић потврђује својом књигом „Савезници и Срби у Великом рату (1914-1915) – Неми сведоци" ("Allies and Serbs in Great War (1914-1915) - Silent Witness") којој је припала велика позлаћена медаља, у групи „Филателистичке књиге и истраживачки чланци", на Светској изложби у Сингапуру. Наставак тог драгоценог рада представља друга књига трокњижја „Неми сведоци" чији приказ доносимо у овом броју.

У току је обележавање догађаја из Првог светског рата, пре свега у земљама које су у том сукобу наступале на страни Антанте. У Србији су изостале филателистичке изложбе на ову тему иако каталози потврђују постојање збирки (и акумулација) у којима су прикупљена и истражена документа из категорије примарних историјских извора, за изучавање поштанске историје (и историје) Великог рата.

Увек када помислимо да су исцрпљене све могућности и да убеђивање кључног партнера за подршку пројектима великих изложби више нема никаквог смисла отварају се нове. Једна таква могла би бити идеја да се у Србији, под окриљем ФЕПА, организује Међународна филателистичка изложба (2016. или 2017. године) искључиво са поштанским материјалом из периода Великог рата. Могући учесници биле би земље Алијансе са европског тла: Србија, Русија, Француска, Белгија, Црна Гора, Енглеска, Португалија, Румунија, Грчка (редослед према датуму уласка у рат). Списак се може проширити и на земље Северне Африке (Тунис и Алжир), у којима је Српска војска нашла прибежиште за лечење и опоравак у сврху повратка на фронт и попуну јединица.

На Видовдан ове године у крипти Саборног Храма Христовог Васкрсења у Подгорици отворена је изложба „Албум сећања на наше претке из Првог светског рата". Приказане су фотографије обичног човека, српског сељака који је учествовао у Првом светском рату, који се борио за крст часни, слободу, правду и истину о Првом светском рату. На изложби су, у пратећем садржају, описане и њихове личне судбине, њихови доживљаји и догађаји из Великог рата, растанци са породицама и све муке које су их пратиле током ратовања, као и сам дочек слободе 1918. године. Изложба је била отворена до 30. јула 2015. године. Остаје жаљење да је приликом приређивања изостала сарадња са колекционарима материјала поштанске историје Првог светског рата. Шанса организације филателије је да на најдиректнији начин буде присутна у приређивању историјских

изложби које нису нужно и филателистичке. У томе су историјски музеји и институти за историју природни партнери.

Историјски контекст и визуелна доступност су одлучујући код изучавања поштански употребљеног материјала. За културологе, марке су често предмет изучавања пракси културног означавања. У том смислу представљају вредну (културну) грађу. За историчаре и историчаре поште, али и сакупљаче поштанске историје, „папири" - деривати поштанског саобраћаја као историјски извори имају најобјективнију везу са прошлошћу.

На недељним састанцима у Београдском клубу могу се прегледати (и купити за мале паре) невероватни примерци филателистичког треша. У тој фурди највише је материјала тзв. услужне производње. Данас, у земљама развијене филателије услужно жигосање је уређена услуга овлашћених поштанских оператера. Веома чест разлог за услужно жигосање марака (CTO - Cancelled To Order) био је (и остао) тражња сакупљача. Сакупљање различитих марака са релативно чистим и квалитетно отиснутим жиговима је врло тежак посао - чак и када се ради о маркама једне државе. Масовним „штанцовањем" жигова „колекционарског квалитета" поштански оператери су успели да једним потезом остваре неколико циљева. Сакупљачи су добили марке са квалитетним отисцима жигова, без икаквих оштећења. Поштански оператери су задовољни јер више не морају да обраћају нарочиту пажњу приликом жигосања и да одговарају на жалбе сакупљача; поред тога, успели су да отворе нови канал за повећање прихода. Код већине, у понуди за претплату на нова издања марака налази се и ставка CTO. Бар тако ствари стоје код већине европских поштанских оператера (нпр. Швајцарска и Француска). Да ли знате како по овом питању ствари стоје у Србији?

Уредник

ФИЛАТЕЛИСТИЧКИ ГЛАСНИК

часопис за теорију и праксу филателије
излази четири пута годишње:
20. март, 20. јун, 20. септембар и 20. децембар

поштанска историја	истраживања	маркофилија
тржиште	излагачка пракса	најаве догађаја
заштита од фалсификата	нова издања Поште „Србија"	филателистичко издаваштво

НОВЕ КЊИГЕ

„ФРАНЦУЗИ И СРБИ У СЕВЕРНОЈ АФРИЦИ (1916 – 1918)"

Издавач:
Аутор, Београд 2015.

Језик / Писмо:
Српски / ћирилица

Формат: 23 x 28 цм

Повез: тврди са заштитним омотом

Обим: 150 страница

Тираж: 300 ком.

Телефон: 063 80 249 13
e-mail: radmi@eunet.rs

Нисмо дуго чекали на другу књигу монографског трокњижја „Неми сведоци". Под називом „Французи и Срби у Северној Африци (1916 – 1918)" ових дана ће изаћи из штампе нова књига проф. др Милана Радовановића, споменик француско-српском савезништву у одсудном периоду реорганизације и консолидовања српске војске, после њеног повлачења кроз Албанију.

Рукописна грађа у овој књизи обухвата писма, дописнице и мемоарску грађу насталу током периода. Репродуковане су такође фотографије, разгледнице израђене према фотографијама, новинске фотографије и факсимили оновремених новина. Фотографије настале руком професионалаца ангажованих у војсци као и аматера на упечатљив начин осликавају ратну реалност. Ова књига садржи 185 таквих илустрација.

Први део нове Радовановићеве књиге чини историјски наратив, сачињен од документата – факсимила и фотографија, зналачки повезаних видљивом приповедачком нити истраживача и изврсног познаваоца историјских и поштанско-историјских чињеница овога периода.

После повлачења из Србије и избијања на албанску Јадранску обалу 1915/16. године делови српске војске упућени су у Бизерту и у друге француске базе у северној Африци. Српски војници и цивили, у промењивом броју, током овог периода боравили су у Бизерти и другим местима Туниса. У другом доласку, делови српске војске и нешто мање цивили приспели су у Бизерту након првих великих окршаја на Солунском фронту 1916. године. На крају, почетком 1917. године, пристигли су контигенти добровољаца. Савезнички транспорти су у више наврата током целог рата превозили српске војнике из Бизерте на Солунски фронт, а рањене и болесне у Бизерту. У Бизерти су такође организоване обуке добровољаца, реедуакција инвалида и различити културни садржаји. Посебан део искуства српских војника у Бизерти био је однос француских војника, службеника и грађана према њима, обележен предусретљивошћу која је често превазилазила уобичајне односе између савезничких војски, а међу српским војницима посебно је био цењен командант француских трупа за северну Африку, поморски префект целе Алжирско-туниске области вицеадмирал Емил Гепрат.

Простор француске северне Африке са Бизертом у средишту био је најдубља могућа санитетска и војна позадина Србије у Великом рату.

На опоравку у периоду од децембра 1915. до 1919. године лечено је у болницама града Туниса, Бизерте, Суса, Сиди Абдале, Феривила (данашњи Мензел Бургиба), затим у Алжиру, граду Алжиру, Константину, Орану, Бону, Кап Матифу и другим местима 41.153 српска војника. Последњи болесници, инвалиди пребачени су из болнице у Бизерти 18. августа 1919. године бродом Црвеног крста „Дигетроуен". Последњи контигенти Срба напустили су Бизерту током 1919. године.

Ово кратко историјско подсећање дато у књизи далеко прецизније (и обухватније), описује историјски контекст у коме се аутор креће нижући догађаје и чињенице, који су, како ће се касније испоставити, били од огромног значаја за велику победу српске војске и савезника у Великом рату. На том предтексту може да одпочне и поглавље „Пошта" у коме Радовановић знаначки приказује и коментарише пут поште, коришћени материјал у преписци и жигове. Све то документује изванредним визуелним прилозима. На тај начин подвлачи значај материјала поштанске историје као рукописне грађе, који далеко превазилази интерес пуког филателистичког сакупљања. Књига завршава исцрпним прегледом коришћене литературе, чак 72 библиографске јединице.

Војислав Беговић

Преглед издања Поште „Србија“ у периоду јун - август 2015.

Датум	Кат. број	Назив	Табак	тираж	КПД	МК
1. VI 2015.	618	60 година емисије „Добро јутро децо“ 23 дин – портрети Душка Радовића и Миће Татића	5x5 (25)	25 000	1	/
5. VI 2015.	619 620	175 година Поште Србија 23 дин – Пошта у књежевини/ Србији 74 дин – Пошта у Републици Србији	3x3 (8+1)	25 000	1	2
10. VI 2015.	621 622	Уметност 23 дин – Петар Добровић „Улица у Амстердаму“ 70 дин – Димитрије Аврамовић „Трпезарија кнеза Лазара“	3x3 (8+1)	25 000	1	2
3. VIII 2015.	633	Књаз Милош – редовна марка 35 дин	10x10 (100)	1 000 000	/	/

Преглед доплатних марака у периоду јун - август 2015.

Датум	Кат. број	Назив	Табак	Тираж	Период употребе
15. VI 2015.	65	За изградњу храма Св. Саве	10 x 10	7 600 000	15. VI 2015.–31. VIII 2015.

www.filatelija.rs

- нова издања редовних, пригодних и доплатних марака Републике Србије
- заштита од фалсификата
- текстове који покривају српско и југословенско филателистичко подручје
- најаве догађаја

и друге занимљивости пратите на сајту:

www.filatelija.rs

СИНГАПУР 2015

У Сингапуру, у периоду од 14. до 19. августа ове године, је одржана Светска изложба SINGAPORE 2015, у организицији ФИП. Најбољи у Шампионској класи (Grand Prix d'Honneur) је изложак шведског филателисте Јана Берга "Samoa 1836-1895" (претходни назив - Samoa John Davis Period 1885-1900); најбољи у свим другим класама (Grand Prix International) је изложак данског филателисте Јоргена Јоргенсена "Danish Mail to Foreign Destinations 1854-1874"; најбољи изложак у националној класи (Grand Prix National) је изложак традиционалне филателије сингапурског филателисте Tan Ah Ee "Straits Settlements Classic".

Српски представници су се такмичили у пет излагачких класа. Резултат који су постигли свакако је најзапаженији откако учествују на ФИП изложбама. Освојили су пет великих позлаћених медаља са изложцима на пет и осам витрина, а две у рангу златне и једну у рангу позлаћене са изложцима на једној витрини.

Излагач	Назив излошка	поена	медаља
Предраг Антић	Краљевина Србија 1880-1903 – традиционална филателија - класа 2 C	88	LV
Александар Боричић	Први светски рат у Србији – поштанска историја (Европа) - класа 3 C	88	LV
Зоран Степановић	Босна и Херцеговина 1826-1918 – студија жигова - поштанска историја (Европа) - класа 3 C	87	LV
Никола Љубичић	Поштанске целине Србије – типови и употреба 1873-1916 – поштанске целине, класа 4	85	LV
Милан Радовановић	Савезници и Срби у Великом рату (1914-1915) – Неми сведоци – класа филателистичка литература	85	LV
Предраг Антић	Три поштанска систем у српској предфилателији – традиционална филателија - класа 12 A, изложак на једној витрини	86	
Александар Крстић	Цепелинска пошта Југославије - аерофилателија - класа 12 D, изложак на једној витрини	86	
Милан Радовановић	Српска телеграфска пошта у току Великог рата – поштанска историја - класа 12 B, изложак на једној витрини	83	

Преузето са: http://www.singapore2015.com

Приредио Владимир Милић

Миодраг Вуковић

СРПСКИ РАТНИ ЗАРОБЉЕНИЦИ И ИНТЕРНИРЦИ У ЛОГОРИМА ЦЕНТРАЛНИХ СИЛА 1916 – 1918 [1]

Војислав Беговић је недавно објавио низ значајних чланака о преписци српских ратних заробљеника и интернираца током Првог светског рата, у којима се фокусирао претежно на организацију и начин остваривања те преписке[1]. Стога сам одлучио да понудим и „другу страну медаље", односно да покушам да идентификујем све локације на којима су држани српски заробљеници и интернирци[2], као и поштанске, цензурне и друге ознаке на њиховој преписци. У овом тренутку тај покушај ограничен је само на период „избеглиштва", односно на време од 1916. до 1918.

У раду сам се ослањао претежно на званичне изворе, али и на постојећи филателистички материјал који се показао као значајан извор информација при идентификацији једног броја логора и субсидијарних логора и за већину радних одреда. Најзначајнији службени извор били су месечни извештаји које је Српски Црвени крст достављао Врховној команди у Солуну од пролећа 1916 до јесени 1918[3]. Ови извештаји су очували чак и прецизне податке о броју заробљеника и интернираца у периоду од октобра до децембра 1917. Те бројке унете су и у овај чланак, као путоказ за одређивање степена реткости логорских ознака на преписци српских заробљеника и интернираца.

Споменути службени извори важе за немачке, аустријске и мађарске логоре. Подаци за логоре у Бугарској су, нажалост, ретки, само делимични и не увек поуздани.

Генерално, заробљенички логори могу се поделити у три основне категорије: (1) логори за војнике и подофицире (Mannschaftlager); (2) логори за официре (Offizierlager) и (3) мешовити логори са издвојеним официрским одсецима. Додатно, познати су и кажњенички логори (Straflager) за оне који су у више наврата покушавали бекство (рецимо логор Ingolstadt). Што се тиче логора за цивилне интернирце, познат ми је један (Kirchberg an der Wild) који је био намењен „бољим" заточеницима (виши државни службеници, резервни официри, свештеници...).

И обични војници (укључујући подофицире) и цивилни интернирци коришћени су за принудни рад.. Многи логори били су само регистрациони, „матични" – дакле логори у којима су заточеници били

[1] Филателистички гласник

[2] У овом чланку обрађени су само логори за интернирце из Србије, Срби са подручја Аустроугарске су посебна тема.

[3] Делимично сачувани у архиви Војноисторијског института у Београду.

само регистровани, а заправо су били расути по многим мањим радним подлогорима и одредима. Генерално говорећи, субсидијарни логори и радни одреди нису имали својих посебних ознака, мада постоје и изузеци (рецимо Konfinierungstation Raabs an der Thaya, радни одреди додељени војним јединицама на окупираним територијама или непосредно иза линије фронта[4]). Пошта из подлогора и радних одреда ишла је или преко „матичног" логора (као што је био случај са логором Parchim) или чешће преко најближе месне поште, услед чега по правилу имају цивилне поштанске и цензурне ознаке. Током 1916 – 1918 Српски ЦК примао је службене податке само о радним одредима логора Ashach. Као последица тога, постојање других подлогора и радних одреда може се утврдити само помоћу цивилних поштанских жигова и, евентуално, адресе пошиљаоца (неки корисници принудног рада заробљеника и интерниираца ударали су своје печате на преписку заточеника).

Коначно, тешко болесни заробљеници и интернирци су смештани у војне лазарете. Из ових болница позната су само два посебна поштанска жига, један из Аустрије (Kriegspital/Sternthal b. Pettau), и један из Угарске (Rozsahegy/Gyogyintezet), али ни у једној од ових болница нису били хоспитализовани српски заточеници. Други лазарети су или стављали своје административне печате (рецимо K.u.K. Garnisonspital Nr. 23 in Zagreb / - krankenabteilung) или нису стављали никакве ознаке.

Заробљенички логори у Немачкој

Није ми позната преписка српских ратних заробљеника из немачких логора са посебним поштанским жиговима. Два печата са датумом који су ми познати (Königsbrück и Langensalza) су заправо цензурне ознаке. Сва логорска преписка коју сам видео носи цивилне жигове месних пошта. Немачки заробљенички логори нису имали унифициране цензурне ознаке, оне се битно разликују од логора до логора и повремено су „допуњаване" помоћним печатима "Eingang: (датум)" (Приспело) и/или "F.a." као скраћеницом за "Fristgemäß abgefertigt" (Отправљено у одређеном временском периоду)[5].

Где год је то било могуће, илустровао сам сваки логорски печат који ми је познат.

Није ми познато да су српски цивилни интернирци затварани и у немачким логорима.

---

4 Познат ми је само један српски радни одред (Arbeiter Bataillon/ Arbeiter Abteilung/Kriegsgefangenen Arbeiter Partie) додељен војној јединици (Bolzano, италијански фронт)

5 Печат „Eingang (датум)" потврђује да је тог дана пошиљка примљена у цензурном уреду, где би била задржавана десет дана у покушају да се учини бескорисном свака евентуална тајна информација коју би заробљеник могао да шифрира у тексту, а печат "F.a." да је прослеђена по истеку тог времена.

Miodrag Vuković

SERBIAN POWS AND CIS IN CENTRAL POWERS' CAPTIVITY 1916 – 1918 [1]

Vojislav Begović recently published a series of important articles on Serbian POW's correspondence during WW I, concentrating mainly on its organisation and means of carrying it out[1].. So I ventured to offer "the other side of the coin". In other words to try to identify all prisoner of war and civil internment sites hosting captured Serbian soldiers and interned civilians from Serbia[2], including camps' postal, censor and other marks. For the time being this attempt is limited to "exile" period only, from 1916 to 1918.

In my work I relied mostly on official sources, but also to the existing philatelic material which proved to be a valuable source of information for some subsidiary camps and most of labor detachments. The most important official source was Serbian Red Cross monthly reports sent to GHQ at Salonika from early 1916 to autumn of 1918[3]. Those reports even offer exact number of Serbian POWs and CIs in each camp from October to December 1917. Those figures are also included in the article as a kind of a "road sign" for determining grade of rarity of camps' markings on correspondence of Serbian POWs and CIs.

Abovementioned official sources are valid for German, Austrian and Hungarian camps. Unfortunately, official data on Bulgarian camps are scarce, partial and not always reliable.

Generally, POW camps can be divided in three main categories: (1) Camps for common soldiers and non commissioned officers (Mannschaftlager); (2) Camps for officers (Offizierlager) and (3) Mixed camps, with separate section for officers. In addition a few reprisal POW camps for persistent escapers (Straflager) are known (camp Ingolstadt for one). As for CI camps, one (Kirchberg an der Wild) is known to me that was designated for "better" internees (such as senior official, reserve officers, clergymen...).

Both common soldiers (including NCOs) and CIs were subject to forced labor. Many camps were just registration, "parent" camps – i. e. camps at which POWs and CIs were just registered, but as a matter of fact were scattered in a number of smaller labor branch camps and detachments. Generally, branch camps and detachments had no marks of their own, although some exceptions are known (e.g. Konfinierungstation Raabs an der Thaya, labor detachments

[1] Filatelistički glasnik

[2] Civil internment (CI) camps for Serbs from Austro-Hungarian empire are not dealt with in this article.

[3] Partialy preserved in Military Archives in Belgrade

assigned to military units on occupied territories and behind front lines[4]). Mail from branch camps and detachments was either routed through parent camp (as was the case with Parchim camp) or more frequently through nearby post office thus bearing civilian datestamps and censor mark. During 1916 – 1918 Serbian RC received official data only about labor detachments of Ashach POW camp. Consequently, existence of other labor detachments can be detected only with the help of civilian postal marks and eventually address of the sender (some employers of POW's forced labor applied their cachets on POW mail).

Finally, seriously sick POWs and CIs were hospitalised in military lazarets. Only two postal datestamps of those hospitals are known, one from Austria (Kriegspital/Sternthal b. Pettau), the other one from Hungary (Rozsahegy/Gyogyintezet), but none of them hosted Serbian detainees. Other either applied their administrative /informative cachets (e.g. K.u.K. Garnisonspital Nr. 23 in Zagreb / - krankenabteilung) or applied no mark at all.

POW camps in Germany

I have not seen mail from German camps hosting Serbian POWs with specific postal datestamps. Two cachets with dates (Königsbrück and Langensalza) are as a matter of fact censor marks. Mail from camps is always datestamped with civilian CDS. German POW camps had no unified censor marks; they differ from camp to camp and are sometimes accompanied with cachets "Eingang: date" (Entrance) and/or "F.a." standing for "Fristgemäß abgefertigt" (Dispatched within stipulated time, Handled within prescribed period)[5]..Whenever possible those marks are illustrated in the listing that follows.

No Serbian CIs in German camps are known to me.

ФИЛАТЕЛИСТИЧКИ ГЛАСНИК

Journal Philately Theory and Practice

Published four times a year:
20th March, 20th June, 20th September and 20th December

Magazine is available in the stamp collectors Club in Belgrade, St. Sava street 16-18 / II, Sunday from 9 am to 14 pm

E-Mail: filatelisticki.glasnik@gmail.com

[4] Only one Serbian POW labor detachment (*Arbeiter Bataillon/ Arbeiter Abteilung/Kriegsgefangenen Arbeiter Partie*) assigned to military unit is known to me (Bolzano, Italian front).

[5] Cachet „Eingang (date)" confirms that on that date mail entered censor office where it would stay for a period of ten days - in an attempt to render useless any secret information that the prisoner may have sent.

No Бр	*Немачки заробљенички логори, подлогори и радни одреди* *German POW camps, subsidiary camps and labor detachments*		*Поштанске, цензурне и друге ознаке* *Postal, censor and other marks*
	Camps, branch camps, labor detachments and ***hospitals reported to ICRC***		
85	**Bautzen** Војнички логор са 130 заробљеника из Србије	*Mannschaftlager* with 130 POWs from Serbia	Пошта жигосана редовним жиговима цивилне поште Bautzen. Mail canceled with regular civilian postal CDS Bautzen.
84	**Cassel – Niederzwehren** Војнички логор са 60 (октобар) до 44 (децембар 1917) заробљеника из Србије	*Mannschaftlager*, with 60 (October) to 44 (December 1917) Serbian POWs	?
17	**Chemnitz** Војнички логор са укупно 840 заробљеника из Србије у централном логору и подлогору **Ebersdorf**	*Mannschaftlager*, with total of 840 Serbian POWs in central and subsidiary POW camp in **Ebersdorf**	Познате су ми цензурне ознаке и печат *Briefstempel* Censor marks and *Briefstempel* known to me.
94	**Clausthal i/Harz** Официрски логор са 51 заробљеником из Србије	*Offizierlager*, with 51 POWs from Serbia	?
77	**Grossen a/O.** 130 заробљеника из Србије	130 Serbian POWs	?
68	**Frankfurt a/O.** Војнички логор; 518 заробљеника из Србије	*Manschaftlager*, 518 Serbian POWs	?
67	**Friedrichsfeld** Војнички логор са 700 (октобар) до 500 (новембар) до 700 (децембар 1917) заробљеника из Србије	*Mannschaftlager*, with 700 (Oct.) to 500 (Nov.) to 700 (Dec. 1917) Serbian POWs	Познате су ми цензурне ознаке и жиг цивилне поште. Censor marks known to me. Regular civilian CDS applied.

30	**Fürstenfeldbrück – Lazarett**		?
	Војна болница за заробљенике; са 20 (окт) до 13 (нов.) до 20 (дец. 1917) српских РЗ.	Military hospital for POWs; with 20 (Oct.) to 13 (Nov.) to 20 (Dec. 1917) Serbian POWs	
4	**Hameln**		Додатни уоквирени цензурни печат: Additional boxed censor cachet: "**Kriegsgefangenensendung Gefangenenlager-Hameln Geprüft ****"
	Централни војнички логор за више малих радних логора; са 1500 до 1540 заробљеника из Србије крајем 1917.	*Manschaftlager*; parent camp of many labor camps; with 1500 (Oct/November) to 1540 (December 1917) Serbian POWs	
83	**Heilsberg**		?
	Војнички логор са 52 ратна заробљеника из Србије.	*Manschaftlager*; with 52 Serbian POWs	
62	**Heuberg**		Двокружни цензурни жиг у две варијанте, са натписом танким или дебљим словима: Double circle censor mark in two variants, with thicker and thinner letters: „Geprüft / Kriegsgefangenenlager Heuberg“
	Војнички логор са 142 ратна заробљеника из Србије	*Mannschaftlager*; with 142 Serbian POWs	
5	**Heilbronn – Lazarett**		?
	Војна болница у Heilbronn-у (подлогор војничког логора Stutgard) са 20 заробљеника из Србије у децембру 1917	Military hospital at Heilbronn (subsidiary of *Mannschaftlager* Stutgard); with 20 hospitalised Serbian POWs in Dec. 1917.	
35	**Ingolstadt**		?
	Кажњенички логор за бегунце, са 10 заробљеника из Србије.	Reprisal POW camp (*Straflager*) for persistent escapers; 10 Serbian POWs	
6	**Königsbrück – Ost**		
	Војнички логор са 3650 (октобар) до 6600 (децембар 1917) заробљеника из Србије.	*Mannschaftlager;* from 3650 (October) to 6600 (December 1917) Serbian POWs	

7	**Lamsdorf** Војнички логор са 2400 (октобар / новембар) до 3000 (децембар 1917) заробљеника из Србије	*Mannschaftlager*; with 2400 (Oct./Nov) to 3000 Serbian POWs.	Censor mark and rectangular informative cachet "**Kriegsgefangenensendung / Taxfrei**" known to me.
40	**Landau** Војнички логор са 325 заробљеника из Србије	*Mannschaftlager*; with 325 Serbian POWs.	Only censor mark known to me, with inscription in centre: **Gepruft** **und zu befordern** Mail datestamped with civilian CDS.
79	**Langensalza** Војнички логор са 90 заробљеника из Србије до октобра 1917, од новембра без заробљеника из Србије	*Mannschaftlager*; with 90 Serbian POWs in October, none as of November 1917.	Познати су ми цензурни жигови и цивилни поштански печат. Only censor marks known to me. Regular civilian CDS applied.
8	**Lechfeld** Војнички логор; са 3800 заробљеника из Србије	*Mannschaftlager*; with 3800 Serbian POWs.	
80	**Limburg a/L.** Логор претежно за прикупљање ирских заробљеника за „Ирску бригаду"; осим тога још и 428 заробљеника из Србије.	*Mannschaftlager*; mostly for concentration of Irish POWs for the purpose of recruiting for the Irish Brigade; with 428 Serbian POWs	Познати су ми само цензурни печати. Преписка је без или са цивилним поштанским жигом. Only censor marks known to me. Mail either datestamped with civilian CDS Limburg / Lahn, or not datestamped at all.
90	**Ludwigsburg – Eglosheim** Војнички логор са 181 (окт.) до 35 (нов.) до 50 (децембар 1917) зљаробљеника из Србије.	*Mannschaftlager*; with 181 (October) to 35 (Nov.) to 50 (Dec. 1917) Serbian POWs.	?

10	**Minden** Војнички логор са 530 (октобар) до 350 (децембар 1917) заробљеника из Србије	*Mannschaftlager*; with 530 (October) to 350 (December 1917) Serbian POWs.	Цивилни жиг поште Minden. Mail with civilian CDS Minden.
87	**Münster I** Војнички логор са 26 заробљеника из Србије	*Mannschaftlager*; with 26 Serbian POWs	Преписка жигосана цивилним жигом поште Münster (Westf.). Mail datestamped with civilian CDS Münster (Westf.).
70	**Münster II** Војнички логор са 120 заробљеника из Србије	*Mannschaftlager*; with 120 Serbian POWs	Као горе As above.
71	**Münster III** Војнички логор са 43 заробљеника из Србије	*Mannschaftlager*; with 40 Serbian POWs	Као горе As above.
72	**Neuhammer** Централни војнички логор за више малих радних логора; са 2175 заробљеника из Србије.	*Mannschaftlager*; parent camp for many small labor camps; with 2175 Serbian POWs	?
12	**Parchim** Централни логор за више малих радних логора и одреда; са 1991 до 2550 заробљеника из Србије крајем 1917.	Registration, camp, with up to 95% POWs in smaller labor camps and detachments. With 1991 to 2550 Serbian POWs	Познати су само административни и цензурни печати централног, али не и радних логора и одреда. Only administrative and censor marks known to me. No markings of labor camps and detachments known.
13	**Sagan** Војнички логор са 80 (октобар) до 51 (новембар/децембар 1917) заробљеника из Србије	*Mannschaftlager*; with 80 (October) to 51 (November/December 1917) Serbian POWS	?

2	**Sielow b/Cottbus**		?
	Вероватно радни одред логора Cottbus (подлогор Merzdorf-a) са 135 заробљеника из Србије.	Probably labor detachment of Cottbus *Mannschaftlager* (sub-camp of Merzdorf); with 135 Serbian POWS	
14	**Soltau**		Додатни правоугаони печат: Additional rectangular cachet: **Kriegsgefangenenlager** **Soltau.** **(Gr. Moor b. Schwege.)** POW PCs with pre-printed "Geprüft F.A./Postprüfstelle Soltau" known. Познате и заробљеничке карте са одштампаном цензурном ознаком.
	Централни логор за више малих радних логора и одреда; са 3500 регистрованих заробљеника из Србије крајем 1917.	Parent *Mannschaftlager* for many small labor camps; with 3500 registered Serbian POWs	
81	**Sprottau**		?
	Војнички логор и лазарет за заробљенике оболеле од ТБЦ. Крајем 1917 је хоспитализовано 30 заробљеника из Србије	*Mannschaftlager* and a Lazarett for POWs with tuberculosis. Total of 30 hospitalised Serbian POWs during Oct/Dec. 1917.	
15	**Stargard**		?
	Војнички логор са 2423 (окт.) до 2753 (децембар 1917) заробљеника из Србије	*Mannschaftlager* with 2423 (October) to 2753 (December 1917) Serbian POWs.	
56	**Traunstein**		Познате су ми само цензурне ознаке. Only censor mark known to me.
	Војнички логор са 222 (окт.) до 240 (нов.) до 340 (децембар 1917) заробљеника из Србије	*Mannschaftlager* with 222 (Oct.) to 240 (Nov.) to 340 (Dec. 1917) Serbian POWs.	
16	**Ulm a/D.**		?
	Војнички логор са 3790 заробљеника из Србије	*Mannschaftlager* with 3790 Serbian POWs.	
65	**Ulm – Festungshauptlazarett**		?
	Војна болница са 3790 заробљеника из Србије	Military hospital with 12 hospitalised Serbian POWs in 1917	

93	**Ulm – Seuchenlazarett Friedrichsau**		?
	Војна болница за инфективне болести са 21 РЗ из Србије	Military isolation hospital with 21 hospitalised Serbian POWs in 1917	
89	**Weingarten – Reservelazarett**		?
	Војна болница при официрском логору Weingarten ; крајем 1917 било 20 оболелих РЗ из Србије	Military hospital at Weingarten *Offizierlager;* with 20 hospitalised Serbian POWs.	
86	**Zwickau**		
	Војнички логор; са 35 заробљеника из Србије	*Mannschaftlager* with 35 Serbian POWs.	
	Логори, подлогори, радни одреди и лазарети идентификовани из других извора ***Camps, branch camps, labor detachments and hospitals identified from other sources*** [1]		
	Havelberg		Једнокружни административни печат. Због лошег квалитета расположивих отисака нисам могао да га реконструишем. Single circle administrative cachet. Due to poor quality of available strokes I was not able to reconstruct it.
	Интернирски логор за различите националности. Са непознатим бројем интернираца из Србије.	Civil internment camp for various nationalities. With unknown number of internees from Serbia.	
	Hann. Münden		Пошта жигосана редовним цивилним поштанским жигом са датумом. Mail canceled with regular civilian postal CDS
	Официрски логор за различите националности. Са непознатим бројем заробљеника из Србије.	*Offizierlager* for various nationalities. With unknown number of POWs from Serbia	

[1] Локације ових логора/субсидијара су идентификоване углавном на основу постојећег филателистичког материјала, али и из разних писаних извора.
Sites identified mostly from POW/CI correspondence, but also from various written sources.

Војислав Беговић

ПРЕПИСКА РАТНИХ ЗАРОБЉЕНИКА И ИНТЕРНИРАНИХ ЛИЦА ИЗ СРБИЈЕ, ПОСРЕДСТВОМ МЕЂУНАРОДНОГ КОМИТЕТА ЦРВЕНОГ КРСТА [9]

Писање породицама испрва било је временски ограничено, да би касније било дозвољено масовно, али не из хуманистичких већ из шпијунских разлога, јер је Аустроугарска обавештајна служба контролисала преписку логораша, убацивала се у њу и на тај начин пратила стање српске војске на фронтовима у Србији[1]. Какво је стање у том погледу било у окупираној Србији говори чланак „Мучеништво Србије“ у француском „Тану“ а преноси „Ратни дневник“[2], из кога репродукујемо фрагмент о преписци (на слици доле).

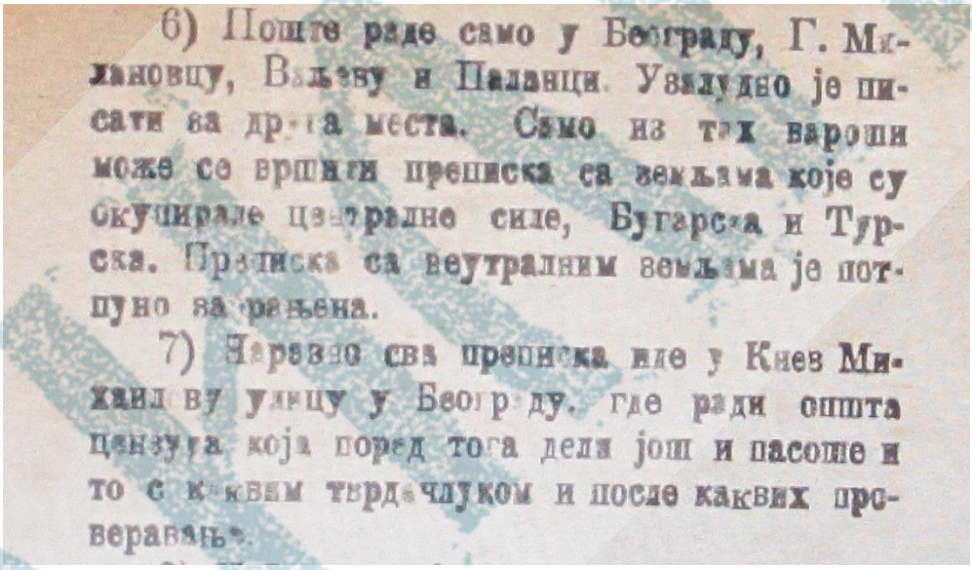
6) Поште раде само у Београду, Г. Милановцу, Ваљеву и Паланци. Узалудно је писати за друга места. Само из тих вароши може се вршити преписка са земљама које су окупирале централне силе, Бугарска и Турска. Преписка са неутралним земљама је потпуно забрањена.

7) Наравно сва преписка иде у Кнез Михаилову улицу у Београду, где ради општа цензура која поред тога дели још и пасоше и то с каквим тврдачлуком и после каквих проверавања.

Централни информациони биро Црвеног крста Аустроугарске у Бечу (Gemeinsames Zentralnachweisbüro des Roten Kreuzes) својим „посредовањем“ уносио је збрку у преписку Срба са својима у Србији. То најбоље показује пример дописне карте на слици доле.

[1] Мирчета Вемић, "Помор Срба ратних заробљеника и интернираних лица у Аустроугарским логорима за време Првог светског рата 1914–1918", Зборник Матице српске за друштвене науке, свеска 174 (2/2014)

[2] "Ратни дневник" број 117, 10.септембар 1916, Солун

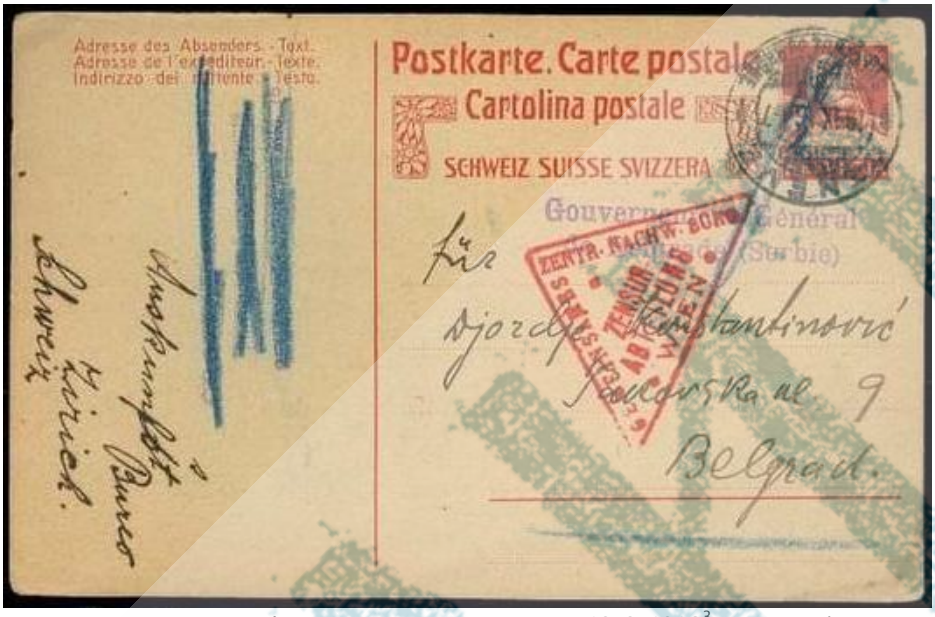

Дописна карта упућена из Женеве за Београд (19. 9. 1916[3]) преко Војног гувернмана за Србију. У простору за адресу пошиљаоца отиснут је тороредни печат Српског Црвеног крста у Женеви који је Бечка цензура прецртала плавом оловком и уписала црним мастилом: „Auskunft Bureau Zurich Schweiz“ (Информациони биро Цирих).

ОГЛАС

Купујем следеће персонализоване поштанске марке Србије:

043

044

048

049

050

051

052

055

057

104

Контакт: **Владимир Милић**
E-mail: **vladimir.milich@gmail.com**
тел - 1: **+381 62 40 70 40**
тел - 2: **+49 160 911 43 960**

[3] Аустро-Угарска је успоставила војну управу, са седиштем у Београду (*K. und k. Militar-General-gouvernements Serbien ili MGG/S)* у својој зони контроле, од 1. јан. до 15. марта 1916.

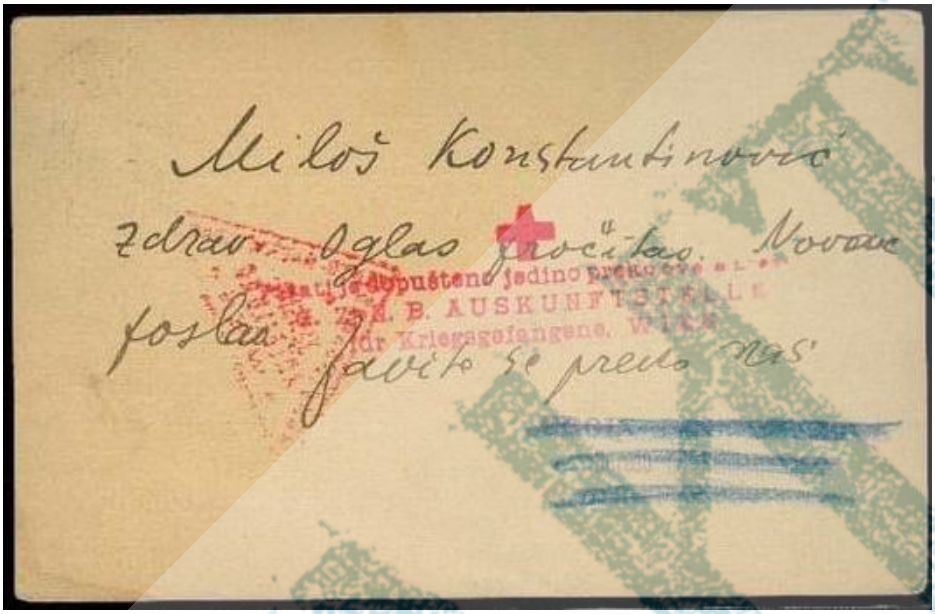

Текст телеграфске садржине, на полеђини дописне карте, писан у Бироу Српског Црвеног крста у Женеви: Милош Константиновић / здраво. Оглас прочитао. Новац / послао. / Јавите се преко нас. Печат Српског Црвеног крста прецртан плавом оловком и отиснут печат Бечке цензуре црвеном бојом: „Pisati je jedino dopušteno preko ove adrese / G.Z.N.B. AUSKUNFTSTELLE / für Kriegsgefangenen WIEN"

У трагању за разјашњењем улоге приватних бироа у Женеви (Премовић, Боди, Илић, Љотић, Митић и др.) наишао сам на чланак „Војници уз цензуру окупатора јављали породици да су живи"[4] који имплицитно потврђује улогу приватних лица - повереника Српског Црвеног крста у Женеви (у каквом год облику постојали: биро, адвокатска канцеларија „благајник или члан" - како је написано у одреси примаоца). Овом лицу (Николи С. Митковићу, благајнику или члану Српског Црвеног крста у Женеви), кондуктер поште бр. 504 (Димитрије Антић) обраћа се са молбом „Молим вас будите тако добри известите моју жену .... „

У тексту објављеном на веб порталу, историчарка и кустос пиротског музеја Мила Панајотовић истиче да захваљујући Николи Митковићу, фотографу и трговцу, који је доста документације и дописница донео из Женеве, музеј има ову значајну збирку.

FAKES FORGERIES EXPERTS

[4] Марија Пенчић, "Јужне вести", Ниш

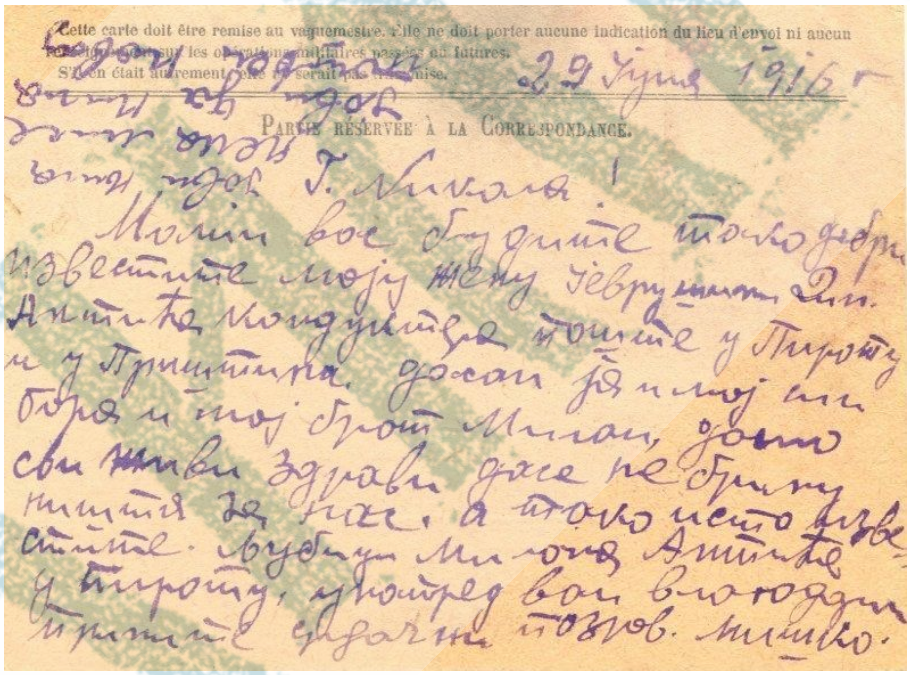

1916. Француска франшизна карта (лице и наличје) послата у Србију посредством Бироа Српског Црвеног крста у Женеви
1916 France franchise postcard (two sides) sent to Serbia through the Bureau of Serbian Red Cross in Geneva

1918 Писмо упућено из српске ВП 52, преко Француске поште 504, Црвеном крсту Србије у Женеви, општа канцеларија, за адвоката Драгутина Стаменковића.
1918 Letter sent from Serbian VP 52 via the French post office 504 to The Serbian Red Cross in Geneva, general office, the lawyer Dragutin Stamenkovic.

У адреси кореспондентних бироа обавезно је навођен број поштанског прегратка (на пример Драгутин Стаменковић, адвокат - Kasse M.B. 3545), преко кога се одвијала преписка са приватним бироом.

Питање за Пошту „Србија“

Редовна марка са мотивом Николе Тесле

Идејно решење дизајнирано у Србијамарки

Иницијатива за мотив са ликом Николе Тесле на редовној марки потекла од Филателистичког гласника, коју је уз подршку Савеза Филателиста Србије и Електротехничког факултета Универзитета у Београду Министарство прихватило и дефинисало као мотив у Правилнику за 2014. годину. Пошта „Србија“, иако ЈП Србијамарка има спремно идејно решење, није испоштавала Правилник и емитовала ову редовну марку. Ко је у Пошти за ово одговоран?

1917. Карта за преписку заробљеника рата (аверс и реверс) послата од стране српског официра из логора Ашах госпођи Грујић[5] члану мисије Српског Црвеног крста при Холандском Црвеном крсту у Хагу.

1917 Prisoner of war postcard (avers and revers) sent by Serbian officer from camp in Aschach to Mrs. Mabel Dunlop Gordon Grujic, member of the mission Serbian Red Cross, at the Dutch Red Cross in The Hague.

[5] Мејбл Данлоп Гордон Грујић (1881-1965), Американка по рођењу, жена српског дипломате Славка Грујића, радила је на информисању енглеске јавности о санитарним невољама у Србији и помагала оснивање Српског потпорног фонда у Лондону.

Ашах. 16. јула 1917.

Поштована госпођо,
Пре неки дан сам премештен из Хајнрихсгрина у овај логор и дознадох да се Ви налазите у српској секцији холандског Црвеног крста, па иако непознат ипак узимам слободу да Вам пишем. До сада сам добио од тог одбора 4 карте – последња од 16 јуна т.г. у којима ме извештава, да ми је послао четири пошиљке са намирницама, све у Гродиг од којих ни једну нисам примио. У Гродигу постоји одбор од наших официра, који све те намирнице продаје официрима који желе да купе, а прикупљени новац депонује у каси команде заробљеничке (Аустријске). Пошто нисам примио ни један пакет нисам могао ни учествовати у подели јер сам премештен у други логор, то ми је немогуће да Вам одговорим о садржини пакета и њиховој исправности. Молим Вас лепо, да продејствујете код Одбора, да се убудуће не шиље ништа у тај логор на моју адресу, а због горњих разлога. Унапред захвалан и с одличним поштовањем капетан 2 класе
Стеван К. Кујунџић

Разгледница (на слици горе) припада раном периоду преписке српских поданика, избеглих у савезничке и/или неутралне земље, са својима у Србији. Занимљивом је чине рукописне ознаке које нас доводе на сам почетак аустроугарске поштанске цензуре. Најпре, плавом оловком стављена је ознака цензора („265“) и ближе одређење места у које се упућује пошиљка („Босна“, подвучено, иако се ради о југозападној Србији). Црном оловком написана је скрћеница „K. Kgf“ као погрешна нотација, да се ради о ратном заробљенику - K. (und K.) Kriegsgefangenen, што се види из садржаја карте. Преко слике, на полеђини разгледнице, исписан је текст

који садржи и препоруку пошиљаоца како је најбоље писати: „Одговор нека ми пошљу преко госп. Николе Петровића, српског конзула у Женеви...

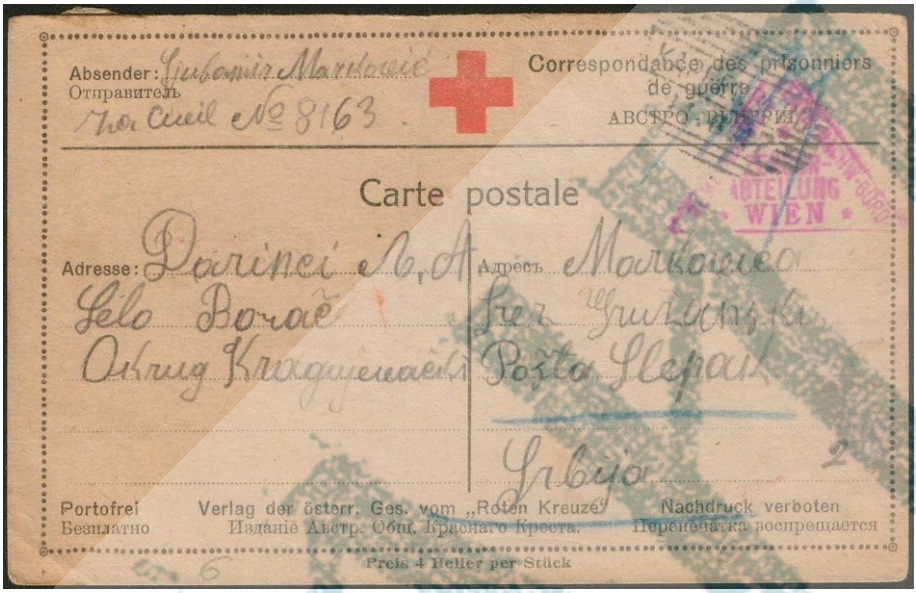

Мобилизација за рат брзо је створила мањак радне снаге у Аустроугарској. Недостатак радне снаге наставио се све до 1918. године. Због тога је присилни рад за ратне заробљенике тумачен као економска потреба. У другој половини 1915. године, само тридесет до четрдесет одсто свих расположивих заробљеника остало је у логорима[6]. Формиране су мобилне и стациониране радне јединице. Ратни заробљеници су били ангажовани на раду у пољопривреди, земљаним радовима, на приватним и јавним радовима, у индустрији иза, или на линијама фронта. Земља порекла и пратећи стереотипи утицали су на врсту радне обавезе која је заробљенику додељена. Према искуству истраживача, преписка српских цивилних заробљеника ангажованих за рад ван логора далеко је ређа од преписке српских ратних заробљеника заточених у логорима Централних сила.

На слици горе, приказана је дописна карта Аустријског Црвеног крста за преписку ратних заробљеника послата (1917) од стране цивилног заробљеника на раду у месту Капфенберг (Штајерска)[7] за Србију (пошта Слепак, срез Гружански). Као адреса пошиљаоца назначен је „заробљеник цивил број 8163" и фирма у којој је радно ангажован (вероватно, А. Ханцу?)

[6] Blog, Verena Moritz and Julia Walleczek-Fritz, "Prisoners of War (Austria-Hungary)"
[7] У Капфенбергу се налазила челичана.

Питер Портфлит, проф. др Милан Радовановић

БРИТАНСКА ВОЈНА ПОШТА У СРБИЈИ 1919 ГОДИНЕ [1]

УВОД

После убиства надвојводе Франца Фердинанда у Сарајеву 28. јуна 1914. Аустро-Угарска је објавила рат Србији. Аутро-Угарска је већ 29 јула започела нападе бомбардујући Београд. Српска војска је успела да одбије ове нападе. Црна Гора је ушла у рат 7. августа на страни Србије.

После једне године релативног мира Аустро-Угарска и Немачка су 6. октобра преузеле одлучујући напад на Србију. Бугарска је објавила рат Србији 14.октобра 1915 године.

И поред тога што је Велика Британија имала пуне руке посла у борбама у Француској, осећала се морално одговорном да пошаље војне јединице за Србију (Француска и Русија су такође послале мале војне јединице). 1915 године послали су Енглези малу војну јединицу од 90 људи, која се састојала од морнара и маринаца са осам топова калибра 4,7 цола при чему су оне биле распоређене на четири места дуж Дунава да би спречили Аустријанце да са Дунава угрожавају Србију. Британским трупама под вођством вице-адмирала Ернеста Ц. Т. Троубриџа није била додељена ни једна војна јединица. Услед велике премоћи и због напада Бугара са истока и југа Српска војска, заједно са Савезницима, била је принуђена да се зими повуче преко Албаније.

БРИТАНСКА ЈАДРАНСКА МИСИЈА

Сл.1а. Отисак жига Британске мисије при Српској армији на полеђини писма датог на Сл.1б.

Да би суштински помогла Србију оформљена је 1915 године Британска Јадранска мисија. Циљ ове мисије је био да се Србима логистички помогне током повлачења преко Црне Горе и Северне Албаније.

Мисија је била под командом бригадира Ф.П.С. Тејлора, који је био у Риму. Услед здружених напада Срби су се повукли према југу Албаније и после заузимања Крфа од стране Француза српске трупе су пребачене на Крф. Британска Јадранска мисија престала је са радом марта месеца 1916 године. Остаци

ових јединица су укључени у ново образовану Британску мисију при Српској армији (Сл.1а и Сл.1б).

Сл.1б Писмо упућено 13.марта 1916 године преко војне поште FPO W4, који је користила Јадранска мисија и цензурисано са CM2 Nr.3227,.

1916 године Српске трупе су са Крфа пребачене за Солун.

Пошта Британске Јадранске мисије упућивана је преко енглеских војних пошта и то преко Base Post Office (BAPO) W у Бриндизију (4), Фиелд Post Office (FPO) W 1 у Риму, FPO W2 у Каран Буруну, FPO W3 у Валони (?) и FPO W4 на Крфу.

Престанком рада Британске Јадранске мисије и одласка трупа са Крфа остала је војна пошта FPO W2 за поштанску подршку Британске мисије при Српској армији.

СОЛУН

База војних јединица Велике Британије, Француске, Србије и Италије била је Солун. Све јединице су биле под заповедништвом Француске. Француске, италијанске, британске и српске војне јединице имале су задатак да ослободе Албанију, Црну Гору и Србију. Бугарска је 30.септембра капитулирала и склопила мир 30.септембра 1918. Следећи циљ је био победа над Турском (Сл.2).

Сл.2 Фотографија Команде 707 Company Motor Transport Service, Army Service Corps, снимљена у Солуну 1917 године.

Крајем јануара 1919 године донета је одлука да се све трупе у Србији ставе под заповедништво Италије (Italian Expeditionary Forces) са седиштем у Италији. Тиме је Врховна комада у Солуну могла да се усмери у потпуности на Источни фронт.

ВОЈНА ПОШТА FPO W2

У Солуну су се српске трупе припремале за ослобађање Србије. Британске јединице, које су биле заједно са српским снагама, биле су под командом Британске Врховне команде у Солуну. Војна пошта FPO W2 је обезбеђивала функционисање преписке британских војних снага, али и транспорта и медикамената и медицинске опреме и за невладине организације, као што је био, например, Српски потпорни фонд .

Војна пошта FPO W2 је следила српске јединице при ослобађању Србије.

Позната места боравка ове поште била су:

- Мај 1916 – Барасина-Канина на путу за Солун,
- Октобар 1916 – Острово,
- 30. новембар 1916 – Баница,
- 20. октобар 1918 – Велес.
- 28.новембар 1918 године – Скопље.

Ова војна пошта престала је са радом 3.априла 1919 године.

Војна пошта FPO W2 користила је жиг са додатном ознаком ''А'' (Сл.3)

Сл.3 Полеђина разгледнице послате 3.децембра 1918 године са жигом FPO W2 и цензурним жигом типа ЦМ 7 нр.407.

Медицинске мисије су престале са радом крајем марта, одн. априла, а последња 30. маја 1919. Моторна транспортна јединица вратила се 6.јула из Скопља у Каламарију (Грчка). 6.јула 1919 године престала је помоћ Српској армији. Пребацивање појединих јединица под команду Италијанских експедиционих трупа (31.јануара 1919) значило је да је постојећи пут поштанских пошиљака из Србије уместо преко Солуна ишао сада преко Трста и Ријеке за Италију , а одатле са осталом војном поштом за Велику Британију и обрнуто.

У Србији су били у употреби британски цензорни жигови типа Censor Mark 7 (CM 7), док су у Италији били у употреби типа Censor Mark 8 (CM8). Тип CM7 у Србији је остао у употреби за војну пошту L 16 (APO L16) и за војну пошту W2 (FPO W2).

На поштанским објектима војне поште FPO W2 која је била у Србији коришћени су цензорни жигови са бројевима 407, 408 и 414 сви типа CM 7.

И поред тога што се франкатурна вредност карте за иностранисаобраћај налази на карти, ово франкирање није релевантно, јер је војна пошта била бесплатна. Карта је послата из Србије: пошиљалац помиње да се тренутно налази у Врањској Бањи.

Састанци филателиста у Београду, улица Светог Саве 16-18/II
сваке недеље од 9 до 14 часова

Сл.4 Адресна страна грчке целине упућене 31.јануара 1919 године преко FPO W2 и цензурисана са CM7 бр. 408.

ВОЈНА ПОШТА (ARMY POST OFFICE) L 16 У БЕОГРАДУ

Војна пошта L 16 служила је за потребе војних јединица које су били стациониране у околини Београда, укључујући и невладине организације за помоћ Србији (Српски потпорни фонд, Болнице шкотских жена и др.). Војне поште имале су у систему војних пошта у Италији L предзнак.

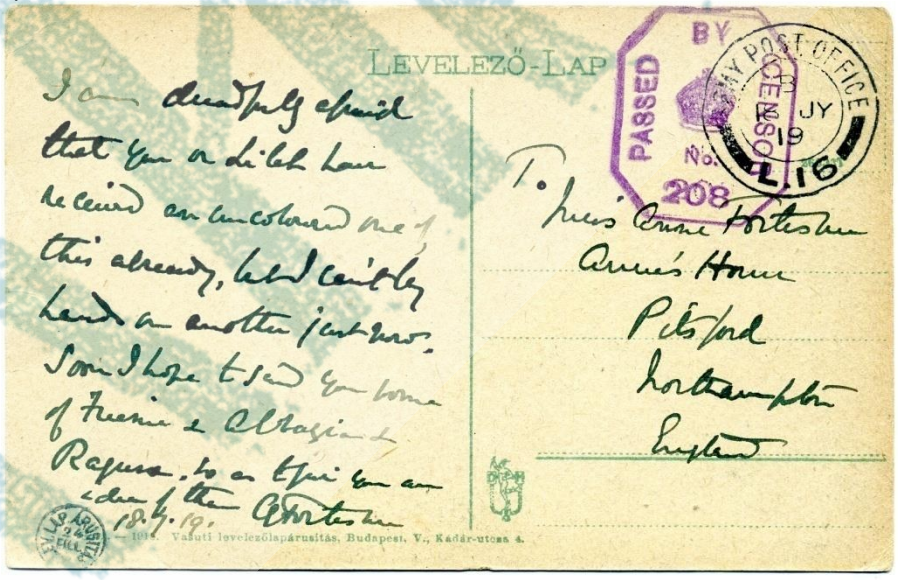

Сл.5а Адресна страна разгледнице упућене из Суботице, жигосана у Београду са APO L6 18.јула 1919 године и цензурисана са CM7 бр.208.

Сл.5б Изглед Суботице са наведене разгледнице на слици 5а.

Према Проуду (10) ова војна пошта отворена је 18.јула 1919 године и затворена 27.октобра исте године. Према радовима Кенедија и Краба овај временски период рада креће се од августа месеца 1919 па до октобра 1919. У збирци једног од аутора овог чланка налазе се три поштанска објекта са датумима из маја месеца 1919 (најстарији од 23.маја). На основу свега може се закључити да је ова војна пошта отворена маја месеца и затворена октобра месеца, што се највише слаже са затварањем FPO W2.

Војна пошта APO L16 користила је жигове са словима/знацима A, B и +, а и цензорне жигове типа CM 7 на којима се налазе бројеви 208, 509 и 510.

Живојин Мишић | Радомир Путник | Милунка Савић | Михајло Пупин | Надежда Петровић

Мотиви редовних издања поштанских марака и вредносница дефинисани у Правилнику о утврђивању плана издавања пригодних поштанских марака и мотива редовних марака за 2015. Закључно са 1. септембром 2015. није емитована редовна марка ни са једним од горе наведених мотива.

Др Херман Диц

ПОШТА ЦРНЕ ГОРЕ У БОРДОУ 1916 [1]

Освајањем Црне Горе од стране аустроугарских трупа 25. јануара 1916. године, Црна Гора је изгубила самосталност. Краљ Никола је са делом Владе напустио Црну Гору. За место боравка Краљ је одабрао Лион у Француској.

Слика 1. – Le Charge d´Affaieres de Montenegro en France (Отправник послова Црне Горе у Француској), предња и задња страна препорученог писма из Лиона, посланог принцу Престолонаследнику Италије, 15. фебруара 1916.

Нешто касније, за седиште емигрантске владе, одређен је Бордо.

Крајем августа 1916. године црногорски Двор и Влада пресељени су у Неји (париско предграђе).

Телеграфска и поштанска служба, подређена Министарству спољних послова, радила је у Бордоу, само пола године и то је био најинтересантнији период са филателистичког аспекта.

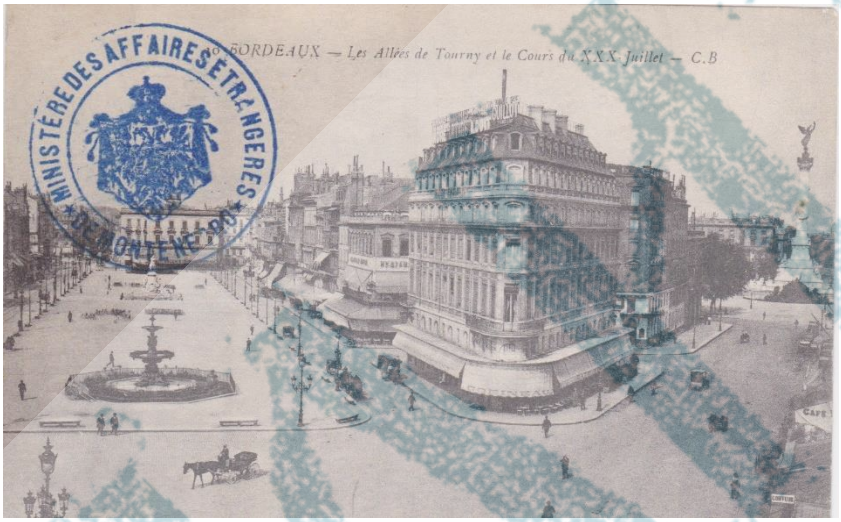

Слика 2. – Разгледница Бордоа са печатом црногорског Министарства спољних послова.

Обрада поштанских пошиљака упућених у Црну Гору

Како је Црна Гора била окупирана непријатељским трупама, пошта из неутралних или савезничких земаља, адресована за Црну Гору, достављана је пошти емигрантске владе у Бордоу, која је одлучивала да ли ће се нека пошиљка доставити емигрантској влади или ће се вратити пошиљаоцу.

Пример једног од малобројних писама која су могла да се испоруче у Бордоу дат је на слици 3.

Пошта која није могла да се испоручи означавана је као таква и враћена пошиљаоцу. За ову сврху коришћене су две налепнице са натписом:

„S.P. du M. Bordeaux" и „LE DESTINATAIRE N' A PU ETRE ATTEINT" односно „RETOUR a L' ENVOYER" („Прималац није доступан" односно „Вратити пошиљаоцу"). Писмо са таквом ознаком приказано је на слици 4.

Слика 3. – Препоручено писмо из Милана, од 14. јануара 1916. упућено Министарству спољних послова Црне Горе. (овални печат, Конзулат Црне Горе, Милано)

Слика 4. – Писмо из Њујорка од 1. фебруара 1916. упућено у Колашин, враћено у САД

Употреба великог гуменог печата

Када су налепнице биле утрошене почела је употреба великог гуменог печата. Писма означена таквим печатом приказана су на сликама 5. и 6.

Слика 5. – Писмо из Женеве од 10. јануара 1916. преко Милана Банци Црне Горе на Цетињу, враћено пошиљаоцу

Слика 6

Слика 7. – Писмо из Петрограда. На полеђини је транзитни руски жиг од 16. јануара 1916.

Израђене су и налепнице са овим великим печатом, иако за то није постојала потреба, јер је печат могао да се отисне непосредно на предњу страну пошиљке. Налепница је евентуално била потребна за писма са тамним омотом, код којих текст печата не би био видљив. Може се претпоставити да су због документовања поштанског порекла овог печата на неке пошиљке налепљиване и овакве налепнице. На слици 7. приказана је таква употреба: писмо упућено из Русије Банци Црне Горе у Скадар која се уклапа у временски период. Ипак не може се поуздано утврдити да ли је стварно доспело у Бордо или тамо снадбевено налепницом са гуменим печатом.

Налепнице, углавном за продају трговцима и сакупљачима

Поштанска управа Црне Горе је још 1893., када су издате марке поводом „Прославе 400 година штампарије", сагледала могућности да преко издавања оствари допунске приходе за државу. Видело се да је филателистима могуће продавати марке, а да истовремено није неопходно остварити услуге које су на маркама плаћене. У годинама које ће уследити пошта је увелико користила ову могућност, па тако ни Влада у егзилу није хтела да се одрекне оваквих прихода.

Како на почетку није било таквих марака које би се понудиле тржишту, почело је са повратним налепницама, што су француски трговци маркама радо и широко прихватили.

Позната трговачка кућа Артур Мори (Arthur Maury) издала је тада брошуру обима осам страница коју је написао Теодор Емин (Th. Emin) под насловом: „Поштанска служба Црне Горе у Француској" у којој су описани специјалитети ових налепница, грешке у штампи, налепнице са двоструком и троструком штампом, итд. Слика 8. приказује две странице ове брошуре.

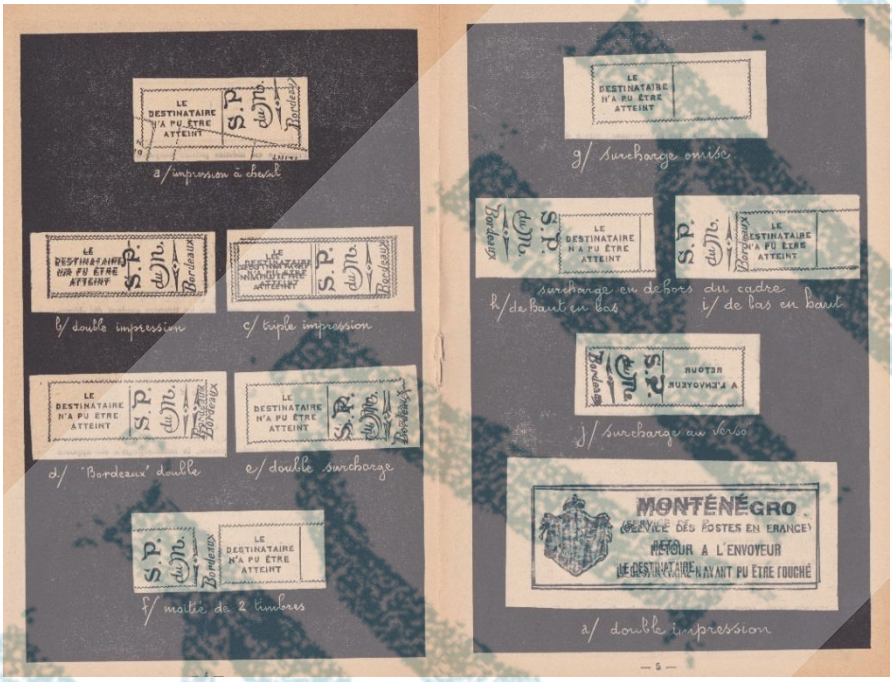

Слика 8. – Грешке у штампи код повратних налепница приказане у брошури „Поштанска служба Црне Горе у Француској"

Касније је ове виђете прихватио и Михел (Michel) каталог под бројевима I, II и III. Налепнице се и данас могу купити код трговаца, укључујући и оне са бројним грешкама у штампи.

У наведеној брошури приказан је и званични документ у којем се о активности поштанске службе у току пролећа 1916. обавештава за пошту одговорни Председник Министарског савета и Министар спољних послова Лазар Мијушковић. Текст овог документа дат је у преводу у овом раду. У брошури Артура Мориа објављен је француски превод вероватно преузет са оригинала.

ПОСЛАНСТВО ЦРНЕ ГОРЕ, ПАРИЗ
No. 1019, Препоручено,
Париз 21. јула 1916.

Његовој екселенцији господину А. Радовићу, председнику Државног Савета, Министру спољних послова итд., у Бордоу.

Господине Председниче,

На основу одлуке Вашег цењеног претходника, под чијом се управом налази поштанска и телеграфска служба Краљевске владе у Бордоу, част ми је да Вас обавестим о његовом данас завршеном вођењу послова.

Преглед поштанских џакова за хитне и обичне пошиљке дао је повода да се пошиљке сортирају и уз одговарајуће потврде врате надлежним поштанским управама. Поштанске пошиљке су у даљем прилогу обрађене према броју, врсти и земљи порекла (...).

Већина ових пошиљака враћена је према добијеним упутствима поштанској управи Републике (Француске), снадбевене су вињетама, (плава и наранџаста хартија, штампа и отискивање масном црном бојом, чији је изглед приказан у наставку (...).

Ове су вињете произведене са уобичајеном пажњом, како би се избегло репродуковање. Када су наведене вињете биле утрошене, сачињена је налепница, према приложеном узорку (...).

За ову сврху се користио печат са плавом немасном бојом за печате, отиснут на мали број враћених објеката, директно или отиснут у виду вињете на белој подлози која се налепљивала.

Како би се остварила контрола и назначило пореко ових пошиљака послатих у служби Краљевске поште у Француској учињени су покушаји претискивања француских марака свих номинала, употребом ручног жига за претискивање са масном штампарском бојом и текстом „S.P. du M – Bordeaux" (...).

У прилогу су предлошци претиснутих марака у вредностима од 5 сантима до 1 франка. Овим покушајем је била обухваћена само ограничена количина марака, купљених од Поштанске управе Француске. Врло мали број ових марака употребљен је за франкирање.

Међутим, због промене Краљевске владе мере и договарања у вези са издавањем оваквих марака или посебних вињета су обустављени.

Молећи Вас да ми потврдите пријем овог извештаја као и његовоу исправност, част ми је господине Председниче, да Вам пренесем изразе мојих одаих осећања и поштовања.

Вршилац дужности, у потпису Брунет, бивши генерални секретар Краљевске владе.

Места назначена са (...) односе се очигледно на спискове враћених пошиљки или узорке приложених повратних вињета и марака.

(наставиће се)

Ханс-Јозеф Грефен, Кобленц на Рајни

ВУК СТЕФАНОВИЋ КАРАЏИЋ - ПОРТРЕТИ СРПСКОГ ФИЛОЛОГА У ФИЛАТЕЛИЈИ ОКУПИРАНЕ СРБИЈЕ 1941-1944 - [2]

Чланак „Vuk Stefanovic Karadzic – Bildnisse des serbischen Philologen in der Philatelie des besetzten Serbiens (1941 bis 1944)“ објављен је у немачком часопису Südost-Philatelie, број 122 (август, 2013) и 128 (мај 2015.). Уз сагласност аутора текста г. Грефена и љубазношћу Јана Клауса, главног и одговорног уредника часописа Südost-Philatelie, објављујемо овај текст у Филателистичком гласнику, у два дела. Текст превели на српски језик Владимир Милић и Херман Диц.

Након дописница са ликом Вука Караџића желим да представим још две филателистичке „слике“ овог српског филолога. Прво, то је марка од 2 динара (вероватно из 1944.), припремљена за пригодно издање „виђенијих Срба“ (Zydek, Handbuch S. 272/273), која због ратних дешавања није издата (Сл. 8). Штампана је у дубокој штампи карминцрвене боје, негумирана, на нешто дебљем папиру, димензија (36x25 mm) и у односу на вредност са дописнице, лик је одштампан „у огледалу“ – портрет (гледа десно), у средини са именом „Вук Стеф. Караџић и доле са називом државе и именом валуте, на ћирилици. У горњим угловима приказана је лево година рођења и десно година смрти; испод се налазе имена аутора (С.(ретен) Грујић) и гравера (Р.(аде) Стојановић).

Слика 8

Док Зидек претпоставља да марка потиче из пробне фазе, Кричке говори на атесту из 2000. године о једном делу штампе. Такође је потребно напоменути да је Зидеку била позната само једна копија нацрта, и то у црно-плавој боји. Насупрот томе, постоје, према мојим сазнањима, бар два примерка у црвено кармин боји.

Слика 9

Код Зидека није наведено, а непознат је још један „пробни отисак“ марке из истог планираног пригодног издања са идентичном сликом (Вук Караџић) и димензијама, али са вредношћу „12“ (- динара) и у црно љубичастој

боји (слика 9.).

Према Кричкеу (фото атест из 2004. године) то је до сада једини познати примерак са овом вредношћу (12 дин.) и на тај начин представља „посебну реткост".

А „реткошћу" друге врсте, желео бих да закључим овај део (слика 10).

Слика 10

У августу 2013. године на ибеју као „примерак за разгледнице на танком картон папиру", понуђен је отисак вредности дописнице P5, који је – што је лако идентификовати - неспретан фалсификат.

Да филателија једне „затворене" области увек нуди изненађења, свакако није ништа ново, и чини наш хоби узбудљивим. Ова чињеница важи наравно и за област немачке окупације Србије у Другом светском рату, чија се поштанска служба окончала пре 70 година са распадом војне управе Србије (26. септембра 1944) и повлачењем немачких оружаних снага из Србије у октобру 1944. године.

У наставку следи неколико додатака на први део чланка.

Ради се од поштанским целинама P5, P6 као и о поштанској целини P5 - са двојезичном валутом (погледати објављене слике 2, 4 и 6 у првом делу чланка).

Све три (различите) уштампане вредности ових дописница имају у доњем десном углу портрета, ћириличне иницијале гравера Сретена Грујића - „СГ" , али код P6 обрнуто.

Напомена о овој ознаци гравера може се пронаћи у радовима о целинама P5 и P6 код Зидека (Deutsche Besetzung Serbien 1941 – 1944, Handbuch und Kommentar, стране 346 u. 348).

Ознака гравера се коначно налази и на представљеној зеленој штампарској проби вредности дописнице од 1,50 динара у претходном чланку са двојезичном вредношћу валуте (погледати слику 7 у првом делу рада), али је слабо уочљива и осим тога уметнута као одраз у огледалу.

Ове мало важне додатке сигурно не бих поткрепио да нисам у међувремену нашао три портрета Вука Караџића, које је свакако вредно представити детаљније.

Од уштампаних вредности двојезично (ћирилицом и латиницом) наиме, постоје још два доказа на негумираном дебљем папиру; у црној боји (слика 11) и у тамно зеленој боји (слика 12).

Слика 11

Слика 12

У обе верзије је ћирилична ознака гравера „ГС“ јасно видљива, а код у „тамно-зеленог“ примерка чак и нешто више урезана у белу позадину. Иако су обе копије иначе идентичне, ознака гравера је код „тамно-зелене“ као код дописнице P5 (у нормалном положају, док је код „црног“ примерка пробе као код P6 – обрнут.

Већ сам представио две пробе (дубока линијска штампа) једног припремљеног пригодног издања „Познати Срби“ од 2 динара у „кармин љубичастој“ боји и од 12 динара у „црно љубичастој“ боји (слике 8 и 9 у броју 11). Марку од 12 динара сам проценио као посебну „реткост“, јер је она до сада једини познати примерак са овом вредношћу. Ова процена је сигурно истинита и данас, иако је могу допунити.

Наиме, постоји још примера штампе ове вредности у браон боји (слика 13.), који се међутим не разликује знатно од већ представљене вредности у „црно љубичастој“ боји.

слика 13

Димензија и слика марке на обе пробе су скоро идентичне.

Међутим, код примерка „браон" боје недостаје на доњој ивици име аутора (С. (ретен) Г.(рујић)) и гравера (Р.(аде) С.(тојановића)).

На мало ширем делу белине ранда ове пробе испод марке удесно налази се - очигледно слободно уписано граверском иглом – штампаним словима браон боје, ћирилично име дизајнера „С. Грујић" и година „1941".

Пошто овам примерку пробе недостају информације у доњем делу марке и име дизајнера је провизорно додато, очигледно је да је ово из фазе прављења нацрта.

Свакако је код овог нацрта година „1941" највећа загонетка: Кричке сматра ове (тамнољубичасте) пробне примерке као припрему за „планирана издања" (погледати SOPhia a.a.O. S. 38/39), али која нису издата због ратних збивања".

Што може да указује и на неку каснију годину када је нацрт урађен, можда 1944.

Зидек (погледати страну 272) говори о „припремном издању" и оставља тачно годину експлицитно отворену („194").

Али претпоставка да су ови нацрти припремљени већ 1941. године је мало вероватна, иако су прве марке са именом српске државе („Србија") почеле да излазе већ 22. септембра 1941. („Обнова Смедерева" Михел 46/49).

(крај)

Доц. др Вида Зеи

ПОШТАНСКЕ МАРКЕ И ПОЛИТИКА НАЦИОНАЛНЕ ЗАСТУПЉЕНОСТИ [7]

Марке Социјалистичке Југославије

Поштанске марке социјалистичке Југославије, између 1945. и 1991. године, издвојеним и одабраним сликама причају 46-годишњу причу која потврђује социјализам и указује да је Титов слоган о „братству и јединству југословенских народа" пут у будућност. Бројне марке славе партизане, рат и ослобођење, сугеришући да је југословенска историја почела током и после Другог светског рата (Каталог 1991). Међутим, ова свесно изабрана верзија прошлости није могла да маскира очигледан раскорак између слика успешне социјалистичке визије и економске реалности коју је разоткривала флуктуација номиналне вредности тих марака. На пример, вредност марке од 1,000 динара у 1960. години била је 0,20 динара у 1966. години да би порасла на 10.000 динара почетком 1990. године, и пала на 0,30 динара крајем те исте године, илуструје визуелно потиснуте економске проблеме.

Југословенска вишенационална реалност је једна од најважнијих општих околности које су одредиле симболичко стварање и одржавање Југославије, а бројни сукобљени појединачни интереси њених народа морали су да траже посебне облике изражавања и специфичне стратегије да би били заступљени.

Поштанске марке биле су један од неколико јавних простора, где су растуће националистичке тензије визуелно приказиване – у судару са бројним визуелним позивима на јединство. Ови контрадикторни знаци јединства и национализма на југословенским маркама су и показатељи компромиса између реалности одређеног националног искуства југословенских народа и пожељне политичке заступљености њиховог „братства и јединства".

До раних 1980-их, било је бројних позива на јединство на југословенским маркама са несвесним националним разликама. Уместо тога, оне су наглашавале заједничку прошлост са сликама револуционара, партизана и хероја, заседања АВНОЈ-а, годишњице Југословенске народне армије, партијске конгресе (СКЈ) и Титове портрете. Обележаване су годишњице од заједничког интереса (међународних организација, међународних уговора и споразума, конференције Покрета несврстаних земаља, самоуправљање и социјалистички интернационализам), потврђујући легитимитет и политику Социјалистичке Југославије. Ту је обиље сцена послератне обнове, као што су фабрике, велики јавни радови, и многе реалистичне слике радних људи и њихове околине.

Тако, југословенске марке симболично стварају успешну, светлу и оптимистичку слику федерације. Хероизам, политички етатизам, и симболичке персонификације, су стратешке поштанске конструкције југословенског јединства удаљене од политичке, економске, националне и културне стварности. Узнемирујући тренуци јавног и приватног живота, као што су социјалне, националне или политички немири (међу њима, студентски покрети 1968, штрајкови 1970, масовна економска емиграција Југославије тзв. „гастарбајтери" развејано је естетизованом, прилагођеном и проблематичном слика јединства.

Током година, естетика ове конструисане стварности се визуелно мењала, следећи мењање фокуса политичког и културног контекста. Током 1960-их, слике „јединства" напустиле су соц-реалистички стил и постале индиректне представе представља: оне су се окренуле представама репрезентација јединства, које су реализоване моћнијим референтним оквиром који поставља дистанцу између корисника (марака) и њихове теме. Тако су представе партијских конгреса замењене репродукцијама постера дизајнираних за ове конгресе, а представе народноослободилачког рата представама ратних споменика. Један од најизразитијих примера таквог удаљавања је серија марака, „Жене - национални хероји Југославије" која је издата 8. марта, 1984. Јунакиње су приказане на медаљама као признању и потврди друштва које је им је дало тај статус (слика 1).

Сл. 1

Представе ослобођења, оптимизма и идеала заједништва и социјализма полако се претварају у репродукције удаљеног и отуђеног.

До 1960. године, појединци и групе су представљани реалистично, без националне одређености, са прекомерним херојским изразом и препознатљивим оптимизмом. Током 1960-их, социјалистички реализам развио је апстрактније представљање појединаца, које је касније замењено чистом симболиком. До 1980-их, групе људи као национално неидентификовани симболи југословенског јединства нестале су са

југословенских марака. Штавише, они су добили националне називе или су представљени именовањем појединаца. Серија од четири марке, издате 1984. године, на пример, приказује четири колевке из Босне, Црне Горе, Македоније и Србије, указује на неодрживо представљање југословенског јединства занемарујући националност (слика 2).

Сл. 2

Најпознатији институционални симболи југословенског јединства били су Савез комуниста Југославије (CKJ), Југословенска народна армија (JHA), и председник Тито. Марке које симболично представљају јединство југословенских народа, у више наврата користе иконографију типичну за ова три симболична бренда: комунистички симболи (црвена звезда, срп и чекић), партизани, пушке и друго оружје, Титове слике или његови потписи.

Поштанске марке издате за Четрнаести конгрес Комунистичке партије и Титових рођендана су бројније. Претрпеле су током година још видљивије естетске и суштинске промене у односу на марке које су обележиле Војску Југославије. „Партијске марке" користе стратегије представљања које су везане за забринутост у вези са сваким конгресом. Јединство и једнакост међу југословенским народима су представљени вишејезично (обично искључујући језике италијанских, мађарских и албанских мањина). Чим су национални проблеми постали један од главних фокуса на партијским конгресима (од 1955 на овамо), слике реалних радних људи на маркама су замењене одабраним, симболичким

Сл. 3

представама снажних руку, белих голубова, стилизованом црвеном звездом, српом и чекићем, или Титовим портретима и његовим потписом, изведеним у различитим техникама. На пример, марка за Конгрес 1969. године је репродукција плаката на коме је црном бојом на зиду исписано Тито. Будући да је марка представљала идеју „јединства", проблематизовање овога издања било је могуће само кроз популарне маргинализоване стратегије опозиције - графити, језик улице (Слика 3).

Сл. 4

Временом, знаци јединства на маркама графички су мењани: српови су смањивани, звезде једва назначене, чекићи су имали само дршке или су приказивани као сенке које су се губиле у позадини - стварајући осећај ишчезавања симбола јединства. Године 1986, на пример, милитантне боје марака указују на одлучност партије да користи своју уставну улогу вође да се ухвати у коштац са тешкоћама у земљи, али су и облици урушавања и фрагментирања комунистичким симбола који симболишу неуспех (Слика 4).

Зоран Р. Бошковић *

ШТАМПАЊЕ РЕДОВНИХ МАРАКА У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ [2]

У предходном броју часописа (стране 52-56) писали смо о начину препознавања штампе код редовних марака Републике Српске: „Бања Кулаши" из 2004/2006. године и серије „Флора" из 2008. године. Сада се бавимо редовним маркама са мотивом: „Јован Дучић", а у следећем броју часописа са мотивом „Градови РС II - Српска Костајница".

РЕДОВНА МАРКА ЈОВАН ДУЧИЋ

Прва редовна марка са ликом познатог песника Јована Дучића (1871-1943) у Републици Српској објављена је 1. новембра 1997. године. Она је саставни део серије (6 вредности) која је названа „Књижевници РС" [6].

Слика 13 – Три исечка са писама из 1998, 2000 и 2001. године. Све марке прве штампе.

Каталог Поште Српске и каталог Michel број 60 – 65 (Ј. Дучић каталошки број 61). Марка је са словном ознаком „R" и важила је у унутрашњем поштанском саобраћају. Имала је вредност препоруке која је тада износила 0.90 динара. Ликовна обрада: Р. Бојанић, двобојни офсет,

* Аутор је атестатор СФ Србије

[6] Имена осталих књижевника у серији су: Бранко Ћопић (1915 – 1985), Меша Селимовић (1910 – 1982), Алекса Шантић (1868 – 1924), Петар Кочић (1873 – 1916) и Иво Андрић (1892 – 1975).

штампарија ФОРУМ – Нови Сад. Папир обичан, гума бела – мат. Зупчање чешљасто 13 ¾. Шалтерски табак 10 x 10 комада. Издата је у тиражу од 800.000 комада и имала је важност до утрошка.

Слика 14 – Пар незупчаних редовних марака Ј. Дучић.

Анализом писама прве стопе тежине у унутрашњем саобраћају (где се углавном налази само једна „R" марка са ликом Јована Дучића из периода 1998 – 2002. године) нисмо уочили неку битну разлику у штампи. Иако се ради о малом узорку прегледаних писама, те одређеном броју чистих марака из збирки, можемо закључити да доштампавања код ове марке вероватно није ни било.

Занимљиво је да све редовне марке у серији „Књижевници РС" постоје на филателистичком тржишту као незупчане[7].

Следећа, далеко занимљивија редовна марка са ликом Јована Дучића изашла је 26. априла 2000. године. Највише података у вези ове марке можемо да прочитамо у каталогу које су издале Поште Српске 2008. године. На страни 27 пише: Ликовна обрада Р. Бојанић. Вишебојни офсет штампарије ФОРУМ – Нови Сад. Папир обичан. Гума бела – мат. Зупчање чешљасто 13 ¾. Шалтерски табак 10 x 10 комада. Портрет са шеширом и потпис Јована Дучића са мастионицом и пером. Важност неограничена. Номинална вредност 0.20 КМ (конвертибилних марака). У напомени стоји: „Постоје марке са изразитим разликама у боји, те марке са помереном фазом у штампи". Нажалост у каталогу није објашњено да ли то важи за обе штампе или само за једну од њих, и за коју. Каталошки број 166 I и 166 II, исти каталошки број 166 и у Michel каталогу. Оно што је за нас битно у каталогу је први пут урађена подела на прво (I) и друго (II) штампање код ових редовних марака. За прву штампу (I) тираж је 200.000 комада а за другу (II)

[7] Пре и приликом штампања пролази се кроз неколико процеса до финалног производа који зовемо поштанска марка. Финални производ (марка) није и једини који излази из штампарије. Несавесним радом одговорних људи у штампарији и незнањем корисника до приватних аукција или појединих трговаца долазе недовршени табаци: незупчани, штампарски са мостом, пробни па чак и ревизиони. Неправилно или делимично зупчани, разне хромалинске пробе, есеји, па опет пробе у сутиску, фазе у штампи и слично. Дужност штампара је да то чува у својим архивама, преда кориснику на чување или уништи. Такве ствари свакако су пре за Музеј Републике Српске него за појединце.

која се појавила 20. децембра 2000. године тираж је 630.000 комада[8]. Нема описа како разликовати прву од друге штампе..

У маси писама са овом марком покушали смо прво да пронађемо писма која су ишла закључно са децембром 2000. године јер свакако ту су могле бити само марке прве (I) штампе. За марке прве штампе карактеристичан је чист и јасан цртеж лика и грба. Јасна су слова у имену песника и државе „Република Српска". Једино речи „СРПСКЕ ПОШТЕ" су нечитке. Боја је дефинисана као црвеносмеђа од средњих до тамних нијанси.

Слика 15 – Примери прве штампе на исечку писма из маја 2000. године и на три редовне чисте марке.

Код друге (II) штампе карактеристично је да је боја нешто другачија и да више вуче ка смеђим нијансама, а она чистоћа и јасноћа код лика, грба и у словима имена државе се изгубила. Делује све мутније или замрљано. Речи „СРПСКЕ ПОШТЕ" потпуно су нечитке. На приказаним маркама требало би то да се јасно види. Мишљења смо да је у збирци добро поседовати писмо са првим даном коришћења марке како код прве тако и код друге штампе (FDC).

[8] Поводом преноса посмртних остатака песника Јована Дучића из Либертвила (УСА) у Требиње чланови ФД Бањалука издали су пригодни коверат и пригодни поштански жиг. На коверти је споменик Дучићу у Требињу а на правоугаоном жигу је портрет песника. Пригодни жиг је био у употреби на дан доласка мошти у Требиње 21. октобра 2000. године.

Слика 16 – Примери друге штампе,
две редовне чисте мерке.

Касније од 2001. године на писмима могу бити и марке прве (I) и друге(II) штампе (чак и заједно – мислимо наравно на временски период, а не на истом писму) стим да је јасно да ће у једном тренутку ићи само марке друге штампе. Постоје марке где једна фаза (жута) није добро упасована.

Слика 17 – Две редовне чисте марке са мањим померањем у жутој фази код штампе. Могуће да је прва марка са слике из прве штампе а друга је свакако из друге штампе.

Сматрамо да је за овај текст веома битно да погледамо и аукционе каталоге : СФК из Београда и Колекционар из Бањалуке, да видимо шта се нудило у понудама код ових редовних марака. Прво смо наишли на: IX ФИЛАТЕЛИСТИЧКУ АУКЦИЈУ ПУТЕМ ПИСМЕНИХ ПОНУДА (Зимска аукција 2006), Колекционар, ФД Бањалука, лот 99, слика - страна I, текст страна 6. Описано: Незупчана проба редовне марке од 0.20 КМ „Јован Дучић" у пару. Затим следеће: СФК – АУКЦИЈА 30 од 21 – 22. јуна 2008, страна 37 слика и текст на страни 161. Лот број 936. Описано: 2000. Јован Дучић оригинални пробни табак од 100 примерака у пробној неприхваћеној љубичастој боји на оригиналном папиру. Позната 4 оваква примерка, повољно. Коментар: Папир није исти, ни приближно као код званичне – одобрене редовне марке овог мотива. Практично, незупчани примерак

усвојене штампе код ове редовне марке још нисмо имали прилике да видимо у аукционој понуди или на тржишту. На крају нешто баш занимљиво: СФК – АУКЦИЈА 37 од 25-26. фебруара 2012, страна 67 слика и страна 200, лот број 1735. Описано као два незупчана шестерца са мостом у tete beche положају смакнути тисак из средине табака. Са почетном ценом од 40 евра. Michel број 166 U (?). Коментар: Каталог Michel наравно није регистровао овакав објекат (U = Ungezähnt = незупчано). Аукционар самовољно бележи и даје Michel ознаке (не само у овом случају) што се граничи са добрим укусом. Да ли купац зна шта купује? Ако мислите да је ово званична марка одобрена за штампање онда сте у великој заблуди. Ради се заправо о исечцима са леве и десне стране који су међусобно подељен неперфорираним простором тзв „мост".

Слика 18 – Замена за објекат који није приказан је незупчани четверац из ауторове збирке референтног материјала. Није штампарска проба.

Део левог табака је исправно постављен а део десног обрнуто и то неколико милиметара ниже на доле у односу на део левог табака. Међупростор је ужи од димензија марке. Сви овде наведени елементи указују да оно што се нуди није део штампарског табака од прихваћеног издања. Због слабог квалитета копије у аукционом каталогу СФК слика овде није приказана али је наведено прецизно где се може погледати.

(наставиће се)

ПОЗОРИШТЕ И ФИЛАТЕЛИЈА [2]

Овом изложбом[1] желело се, пре свега, да се скрене пажња филателиста на интересантности и лепоте ове тематске области не крију̂ћи при томе ни жељу да пробуди интересовање и међу издавачима марака.

После овога увода покушаћемо да одредимо које марке припадају наведеној тематици. Истина, овакво одређивање је, у неку руку, увек произвољан акт, па је зато оно првенствено суверено право самог сакупљача. Поштујући то право, наш задатак не може бити ништа друго него постављање оквира тако широко да унутар њих сваки сакупљач, према свом нахођењу, може сам да одреди домен свога интересовања.

Сл. 1 Константин Станиславски, руски театролог (1863-1938), Пригодна поштанска марка, СССР, 1963
Fig 1 Konstantin (Constantin) Stanislavski (Stanislavsky), Russian theater and acting innovator (1863-1938), postage stamp, USSR, 1963

Полазећи од овог принципа, ми смо у ту тематску област укључили, поред европског театра и позоришта Далеког истока (Индија, Јапан, Кина) још и позоришта лутака и уметност циркуса. Проширивање теме уметностима новијих датума које су повезане са позориштем (филм, радио и телевизија) већ доноси извесне проблеме. Наиме, у вези са овим медијима постоје бројна издања која региструју и њихова техничка средства или неку од делатности која нема везе а позориштем (емитовање вести и сл.). Зато смо од марака на тему филма, радија и телевизије укључили у нашу област само оне које су повезане са њиховом сценском делатношћу. То су марке које приказују сцену са малог и великог

[1] На "Стеријином позорју" у Новом Саду, маја 1967. године одржана је изложба "Позориште и филателија" и под истим именом штампана брошура коју је написао др Ференц Катона руководилац Историјског одељења Института за позоришне науке у Будимпешти. Настављамо са преношењем рада у редакцијској опреми.

екрана, пригодне марке издате поводом тв-фестивала или фестивала играног филма.

На крају, као додатак, укључили смо и марке на којима су обрађене сцене из народних игара или фолклорних обичаја европских народа и народа Далеког истока, или се, пак, на њиховим цртежима могу видети предмети и реквизити уметности ишчезлих цивилизација (маске и др.). У ту тематску област спадају и марке издате поводом фестивала документације овакве врсте уметничке делатности.

То су, дакле, хоризонталне границе тема које се односе на позориште. Унутар њих, због ширине и разгранатости теме, потребна је и вертикална подела. Да бисмо то могли учинити, потребно је сагледати све марке које би, по извесним принципима, могле припадати основној теми.

Сл. 2 1958. П.И. поводом 450. годишњице родјења хрватског комедиографа Марина Држића. Нацрт: Онуфријева чесма у Дубровнику са фигуром Помета из комедије „Дундо Мароје".

Fig 2 1958 Commemorative postage stamp on the occasion of the 450th birth anniversary of Croatian playwright. Draft: Onuphrius fountain in Dubrovnik with a figure Pomet from the comedy „Uncle Maroje".

Дакле, конкретизујући ствари, сматрамо да тзв. позоришне марке чине, пре свега, оне чије је издавање – без обзира на цртеж – непосредно повезано са позориштем. (На пример, марке или серије издате поводом разних позоришних јубилеја, у корист отварања или обнављања неких позоришта, итд. У ту категорију спадају и марке које нису издате неким специјалним поводом, као рецимо француска серија „Портрети глумаца"[2] из 1961, или румунска серија „Оперски певачи" штампана 1964. године.)

[2] Од 2003. године, Пошта Југославије, Пошта Србије и Црне Горе, Пошта Србије, издале су шест серија пригодних марака под називом "Познати српски глумци", "Великани српског позоришта", "Знаменити српски редитељи".

Сл. 3 Пригодно издање поводом 100-годишњице Народног позоришта у Београду (1966.)
Fig 3 1966 Commemorative issue on the occasion of 100th anniversary National Theatre in Belgrade

У ред позоришних марака убрајају се и оне које, истина, нису издате поводом неког позоришног догађаја, али су цртежи на њима неоспорно везани са позоришном делатношћу. Такве су, на пример, марке издате поводом годишњице рођења или смрти неког драмског аутора или композитора. Тако је 1958. године, поводом 100-годишњице рођења Пучинија, у Италији издата марка на којој се налази једна сцена из првог чина опере „Боеми", а у Немачкој 1943. године серија добротворних марака са по једном стилизованом сценом из Вагнерових музичких драма.

Сл. 4 1895. Уругвај 2 ц. „Солис театар"
Fig 4 1895 Uruguay 2 c. „Solis Theatre"

Тој тематској области припадају, разуме се, и марке са сликом позоришта, без обзира којим поводом су издате. Има, наиме, доста марака за тзв. општу поштанску употребу са сликом позоришне зграде или „грађевинских серија" у оквиру којих се не ретко налази и приказана зграда неког позоришта. (Једна од најстаријих марака ове врсте издата је 1895/96. у Уругвају у оквиру редовне серије и приказује зграду „Театра Солис" у Монтевидеу).

Међу маркама на којима су дате слике зграде има и таквих које не приказују позоришне зграде, већ зграде саграђене у друге сврхе, али у којима су ипак одржаване повремено или стално позоришне представе. (На пример, марка са цртежом палате Шајо у Паризу у којој поред секција ОУН, истовремено, ради и једно од најпознатијих позоришта Париза – ТНП[3], на сл. 5) У категорију ових марака убрајамо још и оне које показују тврђаве или замкове у којима се одржавају летње игре, мада у тој околности ни марка ни каталог не дају обавештења. (На пример, француска марка са палатом у Авињону, или чехословачка марка са сликом тврђаве у Карлштајну.)

Сл. 5
Fig. 5

Знатан део марака на тему позоришта, чине марке са сликом разних позоришних личности. У вези с тим треба, неоспорно, најпре, утврдити критеријум, ко се све може сматрати позоришном личношћу. У ужем смислу, то су глумци, оперски певачи, балетски играчи, редитељи, директори позоришта, диригенти и др. (У овој категорији марака крајње интересантан куриозитет представља једна серија Кнежевине Монако са ликом бивше глумице Грејс Кели, али не као прослављене уметнице , већ као супруге владара Монака, Ренијеа II.)

(наставиће се)

[3] Национални театар у палати Шајо је једно од најпрестижнијих места у Паризу, не само по свом значају за историју извођачких уметности, већ и великим успесима "People's National Theater" (основао га је Фирмин Гемие, а прославио Жан Вилар). Значајан је и за историју Француске јер је у њему потписана Универзална декларација о људским правима, 1948. године.

Настављамо са преношењем најинтересантнијих делова из дебата на тему да ли се приближава судњи дан филателије. Још почетком прошлог века, у многим областима, сликарству например, почело се са постављањем питања краја. Када се напусте поштанска марка и жиг, могућности изражавања су готово неограничене, али то више нису колекције филателије.

У недостатку сакупљачке тражње у будућности пословни интерес за наставак производње поштанских маркака у дигиталном свету ће брзо ослабити.

Има ли филателија будућност?[1]

Постоји мишљење да је филателија на издисају. Поштанске услуге замењује е-пошта. Марке ће ускоро бити превазиђене (да ли волиш најновије самолепљиве?). Чак ће и пакети бити достављани путем дронова (наводно већ постоји служба која осигурава да лекови буду доступни пацијенима на удаљеним острвима). У другој половини прошлог века комунистичке земље источне Европе, затим током осамдесетих Карипска острва и данас већина поштанских оператера преплавили су тржиште поштанским маркама са циљем привлачења колекционара.

Међу филателистима данас најбројнији су пензионери, они (или ми), полако одлазе. Слободно време се проводи на Интернету или друштвеним мрежама. „Мале квадратне папириће" замењују - уништавају - технологијом.

Говоримо о гашењу локалних филателистичких друштава. Ако је то тако, чиме се може објаснити да је тржиште филателистичког материјала и даље постојано? Да ли постоје вишкови новца који се пласирају у филателију? Или је то само ствар супституције инвестиционих могућности након недавних поремећаја на финансијским тржиштима? Можда има нешто у томе. Зашто су доносиоци одлука на тржишту тако активни? Дилери су веома заинтересовани за повезивање и експанзију. Постоји јака конкуренција на овом подручју. Трошкови падају. Националне организације раде добро. Судећи према фантастичном догађају ЛОНДОН 2015 у оквиру Evrope Stamp Fair рекло би се да све наговештава боље дане.

Ја сам оптимиста. Да ли грешим када мислим да је интересовање за филателију толико широко да је филателија у стању да превазиђе све изазове? Филателисти имају обиље материјала. Увек постоји нешто за свакога. Људска природа чини да се тежи акумулацијама „ствари". Али шта је са конкуренцијом телефонским картицама, налепницама (за пивске

[1] Mr Malcolm Bentley, "Does philately have a future?" Published on 31 Dec 2014

боце, на пример) и сл? Ту је могуће додати и старе књиге и скупље уметничке предмете, али у све то потребна су улагања ... Тврдим, да би једна озбиљнија студија, која нужно не подразумева велико улагање, показала елементе интелектуалног садржаја којима се бави ум на такав начин да медицинска професија филателију препоручује за дуг и плодан живот!

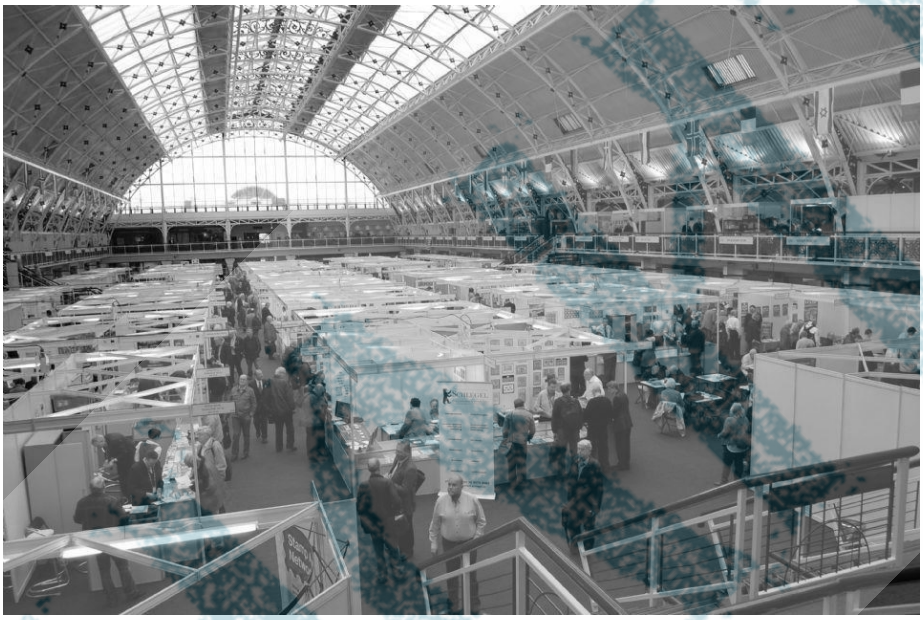

Europhilex – London 2015

Сви ми имамо интерес да филателија опстане. Имамо обавезу да сами себи у томе помогнемо. Али, знамо ли како то да урадимо? После толико покушаја, рекао бих да не. Ово је сасвим лично мишљење, али бих волео да се забележи следеће: Напустити идеју гурања младих. Они су опчињени електронским играчкама, па ће брзо напустити такозване „школске колекције". Постоје практични проблеми. Овом приликом не улазим у њих.

Тинејџери. У свом старосном добу, више су заинтересовани за супротни пол па ће ускоро превазићи сваки почетни интерес за филателију. Они с правом треба да се концентришу на своје студије у борби за опстанак међу својим вршњацима.

Студенти. Њихови проблеми су још већи, плус имају своје студентске трошкове.

Средовечни и старији грађани. У филателији проналазе опуштање и ментално задовољство. Дебата је отворена.

(приредио В.Б.)

Српска културна баштина на Косову и Метохији

„Филателистички гласник„ је у оквиру сарадње са надлежним Министарством трговине, туризма и телекомуникација, а узимајући у обзир актуелне прилике у вези потенцијалног пријема Косова у Унеско и отимања српских средњовековних манастира, покренуо иницијативу за ванредно издање пригодних поштанских марака које приказују српску културну баштину на Косову и Метохији. Четири српска споменика су на листи Унескове светске и угрожене културне баштине:

- Призренска црква Богородица Љевишка (13. век) и три манастира из 14. века,
- Пећка патријаршија,
- Високи Дечани и
- Грачаница.

Министарство је упутило следећи одговор:

.....

Овај предлог ћемо морати да уврстимо у нови Правилник за 2016., чија је израда је управо почела.

Разлог је чисто административне природе-већ смо сачинили нову допуну Правилника за 2015. са маркама у вези златних медаља ватерполиста и кошаркашица и он је кренуо у процедуру која се због коришћења годишњих одмора пролонгирала. Тек када ова допуна буде усвојена односно појави се у Службеном гласнику, ми можемо да почнемо са покретањем нове процедуре за нову допуну са четири споменика угрожене културне баштине, што би, претпостављам, угледало светлост дана на крају године, а то је заиста касно за давање нових налога Пошти.

У сваком случају, најсигурније је да предлог ставимо у нови Правилник и да се ове поштанске марке издају већ у јануару.

.....

Оно што је исто тако битно јесте да ова пригодна емисија буде реализована на ћириличном писму. Наиме, Пошта „Србија„ приликом емитовања две или више вредности у серији, обавезно прву номиналну вредност у серији реализује на ћириличном писму (са енглеским називом државе, препорука УПУ), док је наредна вредност на латиничном писму и тако редом. Уставом Републике Србије као службено писмо дефинисана је ћирилица. Да ли Пошта „Србија„ примењује неки интерни правилник, који је дефинитивно неусклађен са Уставом из 2006., остаје и даље као отворено питање.

приредио Владимир Милић

IN MEMORIAM

Драган Козић (1957 – 2015)

Тихо, као што је и живео, 19. јуна ове године, из наших редова отишао је још један вредан и активан филателиста, технички секретар Савеза филателиста Србије и технички сарадник „Филателистичког гласника" од његовог првог броја. До последњег тренутка био је у филателији, вршећи послове техничког секретара Савеза и техничког сарадника часописа. Посвећен филателији, вредно је радио на ширењу интересовања за пасију којој је посветио све своје време мимо професионалних обавеза. Био је добар познавалац савремене српске и југословенске филателије и веома поуздан сарадник у организацији и припреми многобројних изложби. Његову велику преданост и одговорност потврђује својим последњим деловањем; 18. јуна отишао на пошту и послао „Филателистички гласник" број 11 претплатницима.

Филателистички гласник је могуће купити у Клубу филателиста у Београду, улица Светог Саве 16-18/II, недељом од 9 до 14 часова

Испорука изван Београда:
Цена примерка је 350 динара+ 120 динара (поштарина и трошкови паковања)

Sending Filatelisticki glasnik abroad:
Price is 4 EUR (one copy)+3 EUR (postage)

ОГЛАШАВАЊЕ / ADVERTISING

¼ стране / ¼ of the page	**1200 дин/10 EUR**
½ стране / ½ of the page	**1800 дин/15 EUR**
1 страна / 1 page	**3600 дин/30 EUR**
Унутрашња страна корица/The inside cover page	**6000 дин/50 EUR**

TABLE OF CONTENTS WITH SUMMURIES

Editorial 3

New books: "The French and Serbs in North Africa (1916-1918)" 5

New Serbia Stamps June – August 2015 7

Singapore 2015 World Stamp Exhibition 8

Serbian POWs and CIs in Central Powers' captivity 1916 – 1918 [1] : POW camps in Germany – Miodrag Vukovic 9

This article is fully released also in English language.

… I have not seen mail from German camps hosting Serbian POWs with specific postal datestamps. Two cachets with dates (Königsbrück and Langensalza) are as a matter of fact censor marks. Mail from camps is always datestamped with civilian CDS. German POW camps had no unified censor marks; they differ from camp to camp and are sometimes accompanied with cachets "Eingang: date" (Entrance) and/or "F.a." standing for "Fristgemäß abgefertigt" (Dispatched within stipulated time, Handled within prescribed period .Whenever possible those marks are illustrated in the listing that follows…

WWI POW-mail [9]– Vojislav Begovic 19

This paper explores the mail of prisoners of war, soldiers who had been captured by enemy forces immediately after the outbreak of armed conflict.

The first months of the occupation of Serbia was marked by the internment of educated population (teachers, priests, and politicians). Active military officers were deported to concentration camps in Bulgaria, Austria, Czech Republic, Hungary. These educated social groups were considered the major remaining holders of Serbian national identity and cohesion and as such a threat to the occupying authorities.

Correspondence captured, internees, refugees and displaced persons has often been the subject of military and civilian postal censorship, because it passedboth the postal system. Correspondence prisoners were mainly managed by the Red Cross.

British military post in Serbia in 1919 [1] – Peter Poortvliet and prof. dr Milan Radovanovic 27

At the end of the Great War there were adequate military post in Serbia for the members of the English military forces. After closing the military post FPO (Field Post Office) W2 in Belgrade a military post APO (Army Post Office) L16 was established and opened. In addition to the English terrestrial military forces in the period from 1918 to 1925 in Serbia were active military units of the Navy, whose post was going directly to London, but also through the APO L16.

Post of Montenegro in Bordeaux, in 1916 – Dr. Hermann Dietz 33

By seizure of Montenegro by Austro-Hungarian troops, on January 26th, 1916., Montenegro lost its independence. King Nikola left Montenegro with a part of the

Government. The King decided on Lyon in France as the place of his abode. Somewhat later, Bordeaux was designated as the seat of the Government in the exile. Telegraph and postal service, subordinated to the Ministry of the Foreign Affairs, functioned in Bordeaux only for a half-year period. That was the most interesting period when we talk about philately.

Vuk Stefanovic Karadzic - Portraits of Serbian Philologist in Philately Occupied Serbia 1941-1944 [2] - Hans-Josef Graefen 40

This article analyzes the postcards during the German occupation of Serbia in World War II with the portrait of Serbian philologist Vuk Stefanovic Karadzic. It represents a second part of the Article with some recently discovered facts about this portrait used during WWII.

Stamps and Politics of National Representation [7] - doc. dr Vida Zei 44

This paper explores postal stamps as state symbols that participate in the cultural production of (among other cultural discourses) the sovereign nation-state. Specifically, the paper proposes that the production and use of postal stamps reveal how an emerging political power expresses relations to its own political objectives, national culture, past and present political alliances and administrations, and to the world.

Different Printings of the Definitive Stamps of Rep. of Srpska [2[– Zoran. R. Boskovic 48

We have proceeded with the analyse of printings Republic of Srpska definitive stamps. For the first inspected stamp with image of Jovan Dučić from 1997, we have determined only one printing. But in analysis of the second definitive stamp with motives of Jovan Dučić and according to both the available documentation and the accumulated letters, there exist at least two printings. In this text we have tried, along with some details, to distinguish them and present all to the readers.

Theatre and Philately [2] 53

Activities on an increasingly wider and more comprehensive plan Sterija Theatre (Novi Sad) has dedicated special attention to fostering and improving connections with the same or similar theatrical institutions and institutions abroad. Reflecting these efforts resulted in a very close cooperation with the Institute of theater science from Budapest, with whose help he prepared the exhibition "Theatre and Philately". Through hundreds of original and photocopied exhibits exhibition was able to show the quantity and engagement of philately in registering important events and dates from theater history fifty countries in all continents, which in this way, marked by important historical moments of his theatrical life and work.

Does philately have a future? 57

Serbian cultural heritage in Kosovo and Metohija 59

LEUCHTTURM